Dr. C. J. WIJNAENDTS FRANCKEN

APHORISMEN

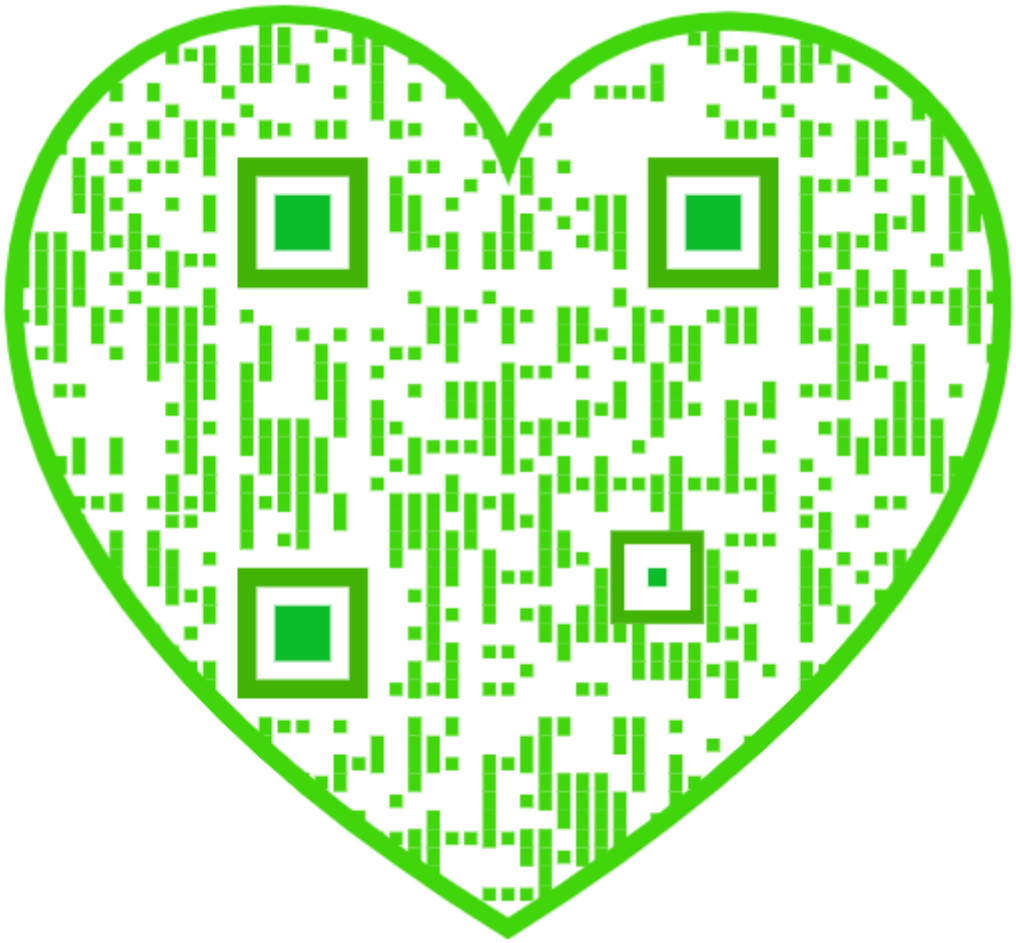

APHORISMEN

WERELDBIBLIOTHEEK N.V.
GESTICHT DOOR DR. L. SIMONS IN HET JAAR 1905
THANS ONDER LEIDING VAN DR. N. VAN SUCHTELEN

DR. C. J. WIJNAENDTS FRANCKEN

APHORISMEN

Een aphorisme is de laatste schakel van een lange keten van gedachten.
EBNER ESCHENBACH

Een goed aphorisme is de quintessens van een essay.
ERNST HOHENEMSER

Het wezen van de aphorisme is de samenvatting van een massa van gedachte en waarneming in een enkel gezegde.
JOHN MORLEY

1937

N.V. WERELDBIBLIOTHEEK — AMSTERDAM

DRUKKERIJ EN BINDERIJ VAN DE WERELDBIBLIOTHEEK N. V.

VOORREDE.

Aphorismen zoeken den lezer bewustwording bij te brengen van meest zielkundige waarheden, en zij zijn daarvoor dikwijls meer dienstig dan wijd uitgesponnen moreele vertoogen. Ditzelfde kan gezegd van spreekwoorden, waarin een eeuwenlange ervaring van duizenden in korte bewoordingen als wijsheid ligt opgetast. Ook een aphorisme dient kort te zijn: al het overbodige moet ontbreken aan deze gecomprimeerde levenswijsheid. Daarbij moet de vorm helder en duidelijk zijn, niet dubbelzinnig of twijfel overlatend omtrent bedoeling en beteekenis.

Eindelijk — last not least — mag in de aphorisme niets worden opgeofferd aan de waarheid. In geen enkel opzicht mag deze lijden onder een zucht naar geestigheid of effectbejag. Aphorismen moeten niet bestaan in schitterende paradoxen, die bij nader bezien slechts schijnwaarheden inhouden. Een aphorisme, die haar waarde uitsluitend ontleent aan den vorm,

is niet veel waard. Evenmin mag zij haar kracht zoeken in een didactische moraliseering, noch in dogmatische leering. De systematische philosoof verkeert dikwijls niet op al te besten voet met den meer menschkundigen humanist of moralist, want beiden hebben een verschillenden kijk op de wereld en streven verschillende doeleinden na.

Een aphorisme levert geen aaneengesloten betoog en zoekt geen volledigheid. Daardoor is een zekere eenzijdigheid niet te vermijden en kon Vauvenargues zeggen: „Weinig maximes zijn waar in alle opzichten." Vandaar ook, dat twee aphorismen elkander kunnen tegenspreken zonder daarom nog een van beide onwaar te zijn. Het leven is nu eenmaal geen logica, en de verscheidenheid van karaktertypen is te groot dan dat 's menschen gedrag in één enkele formule zou kunnen worden vastgelegd zonder uitzonderingen toe te laten. Vandaar dat men wijs doet om met La Rochefoucauld ter wille van de waarheid dikwijls een woord als „veelal", „menigeen", „gewoonlijk" aan de bewering van het maxime toe te voegen.

Een goed aphorisme kan niet willekeurig worden bedacht, zij wordt onder een daartoe gunstige geestesconstellatie als bij intuïtie geboren. In ons land is het een weinig gewaar-

deerd genre van litteratuur. Maar elders is dit anders; vooral in Frankrijk was het steeds een geliefde vorm om gedachten uit te drukken. Ook voor mijzelven hebben aphorismen altijd een groote bekoring bezeten, en daarom heb ik reeds vroeger een paar bundels gewijd aan buitenlandsche — Fransche en Oostenrijksche — schrijvers van dat soort van litteratuur.[1]) Thans kom ik als slot van een 45-jarige schrijversloopbaan met een reeks van ruim 900 eigen aphorismen, in den loop der laatste twintig jaren bijeengebracht. Het is zeer wel mogelijk, dat de lezer er hier en daar eens eene zal aantreffen, waarvan de inhoud hem bekend voorkomt en die hij meent reeds eerder te hebben gelezen. Maar zoo iets is nu eenmaal onvermijdelijk; men kan moeilijk verwachten, dat eenzelfde waarheid niet bij verschillende waarnemers of opmerkers voor den geest zou kunnen rijzen. Ja zelfs is de mogelijkheid niet buitengesloten, dat somwijlen een elders gelezen waarheid den schrijver in 't geheugen is blijven hangen, zonder dat hem die herkomst bewust was.

W. F.

[1]) FRANSCHE MORALISTEN, Haarlem 1904; LEVENSWIJSHEID, Haarlem 1916. Ook waren hier te noemen: INDISCHE SPREUKEN, Haarlem 1932 en ARABISCHE SPREEKWOORDEN, Haarlem 1936.

EERSTE BOEK

LEZEN EN BOEKEN

Er bestaat niet slechts een levenskunst, er bestaat ook een lezenskunst.

*

Van vele hartstochtelijke boekenverslinders kan men gevoegelijk zeggen: alles wat verorberd wordt, wordt daarom nog niet verteerd.

*

Velen schijnen te meenen dat lezen hen ontheft van den plicht van zelfdenken, en citaten aanhalen van eigen verantwoordelijkheid.

*

Wie van lezen houdt, heeft in zijn boeken de geheele wereld en het gansche verleden tot zijn beschikking; hij kan met hun behulp verkeeren met de grootste geesten van alle tijden en volkeren, welk verkeer hem ruimschoots oppervlakkigen omgang en conversatie vergoedt.

*

De omgang met een boek heeft o.a. dit groote voordeel, dat men dien te allen tijde kan staken wanneer men voor het oogenblik er niet verder op gesteld is.

Menig boek vond zijn grooten afzet door het kwaad dat er van werd gesproken.

*

Werden de goede boeken meer gelezen, dan zouden de slechte minder geschreven worden.

*

Een boek heeft voor den lezer nog meer waarde door de gedachten, die het bij hem opwekt, dan door die welke erin vervat zijn.

*

Waardeeren van dezelfde boeken wijst op geestverwantschap.

*

Een goedgeschreven boek kan men gemakkelijk hardop voorlezen.

*

De beste boeken worden geschreven niet voor anderen, maar ter zelfbevrediging: zij komen tot stand uit innerlijken drang als om zich van een drukkenden last te bevrijden.

*

Een commentator vindt zijn arbeid dikwijls veel gewichtiger dan het werk dat hij toelicht.

*

Drukfouten vallen dikwijls den lezer meer op dan denkfouten.

OPVOEDKUNDE

De theoretische opvoedkunde is een hoofdstuk van praktische zielkunde.

*

Een overvloed van paedagogische geschriften bewijst nog geenszins dat de opvoedkunde bloeit. Integendeel, hoe meer paedagogische wijsheden worden ten beste gegeven, hoe meer dit bewijst dat er aan de gevolgde methoden wat schijnt te haperen.

*

De geboren opvoeder heeft paedagogie als leervak evenmin noodig als de geboren logicus de formeele logica.

*

Er zijn niet slechts geboren kunstenaars, maar ook geboren opvoeders, al zijn dezen even zeldzaam.

*

De wijze van opvoeding bergt in zich het gehalte der toekomstige generatie.

*

Onderrichten is nog geen opvoeden: het eerste verrijkt de kennis en het geheugenmateriaal, het laatste en veel moeilijkere schept nuttige reflexen en leert de schadelijke beheerschen.

Karaktervorming is in de opvoeding van meer gewicht dan het bijbrengen van kennis die voor het leven onbruikbaar is.

*

Hoofddoel van de opvoeding moet zijn het overbodig maken van den opvoeder.

*

De vruchten der opvoeding worden dikwijls eerst rijp lang nadat de opvoeder reeds is gestorven.

*

Bij ons zoozeer verbeterd onderwijs neemt de hoeveelheid kennis voortdurend toe, van eene vermeerdering van levenswijsheid daarentegen is niet zooveel te bespeuren.

*

Wie zich kant tegen een sexueele voorlichting der rijpere jeugd, laadt daarmede een groote verantwoordelijkheid op zich. Al beschouwt men het sexueele als taboe, het wordt daarmede niet opgeheven; daarom werkt een huichelachtig stelsel van geheimhouding veelal verderfelijk.

*

De kinderziel is niet een onbeschreven blad, maar een materiaal met reeds tal van in kiem aanwezige hoedanigheden.

De opvoeding moet erop uit zijn, aangeboren gaven te doen ontplooien, niet, ontbrekende bekwaamheden met geweld te willen doen ontluiken.

*

De kinderziel steekt vol fantasie; het is zaak deze niet uit te roeien maar te benutten door haar te leiden in goede banen.

*

Het spel hebbe zijn nut; maar dit nut moet er niet te dik worden opgelegd, wil de aantrekkelijkheid ervan niet verloren gaan.

*

Bij de opvoeding zijn tucht en gezag onontbeerlijk, maar evengoed ontplooiïng van eigen persoonlijkheid. Want een kind een andermans persoonlijkheid te willen opdringen blijft toch steeds vergeefsche moeite.

*

Sommige opvoedingsmethoden zijn er meer op berekend, den wenschen der ouders in 't gevlij te komen dan het kind tot nut te verstrekken.

*

Een opvoeder, die niet zelf het levend voorbeeld geeft der door hem aangeprezen zedelessen, zal bij zijn kweekelingen niet veel daarmede bereiken.

Een opvoeder moet niet slechts onderwijzen maar ook zichzelf weten te geven, en daartoe is liefde en toewijding noodig.

*

Zachte heelmeesters maken stinkende wonden: die spreuk geldt zeker niet het minst bij de opvoeding.

*

Tegelijk met den eisch van gehoorzaamheid scheppe men bij kinderen het besef, dat deze van hen gevorderd wordt tot hun eigen bestwil.

*

Elk kind begint met vertrouwen, zorg ervoor dat dit niet beschaamd wordt.

*

Vrees voor den meerdere aankweeken bij een kind is zijn oprechtheid afbreken en zijn leugenachtigheid rechtvaardigen.

*

Door een kind kleine successen te doen behalen bij zijn leeren en spelen, prikkelt men zijn ijver en ambitie; het kind ziet gaarne dat wij zeker vertrouwen stellen in zijn kunnen.

*

Bij het kind moet men wel den ijver, leerlust en weetgierigheid aankweeken, maar niet de zucht om andere kinderen te overvleugelen en

daarvoor lof in te oogsten: die eerzucht, is zij gerechtvaardigd, komt later heusch wel vanzelf.

*

Van een geliefd leeraar leert de leerling meer dan van een die hem als mensch volkomen onverschillig laat.

*

Een geboren leeraar weet zijn leerlingen liefde voor zijn vak in te boezemen, zoo mogelijk zelfs geestdrift ervoor bij hen op te wekken.

*

Geen beter middel om onze kennis op de proef te stellen dan haar anderen te onderwijzen en daarbij door hen gestelde vragen te beantwoorden: niet slechts de leerling leert van den leeraar, maar ook omgekeerd.

GESCHIEDENIS

De bestudeering der geschiedenis vergroot ons korte leven en breidt het uit over een veel langer tijdruimte. Vooral voor ouderen van dagen is zij aantrekkelijk, wanneer zij ook in eigen leven beginnen terug te zien op het verleden.

*

Elke geschiedschrijving draagt een onvolkomen en hypothetisch karakter door de onze-

kerheid waarin wij verkeeren omtrent de ware motieven der verrichte handelingen. Konden de dooden nog spreken en getuigen, hoe anders zou dikwijls de geschiedschrijving uitvallen.

*

In zijn beoordeeling van historische personen kan de geschiedschrijver, ook al streeft hij naar de striktste rechtvaardigheid, nimmer geheel zijn eigen persoonlijkheid verloochenen.

*

In de geschiedenis der menschheid treedt, evenals in het menschenleven, in al het op den voorgrond tredende een hoogtestand op, gevolgd door een teruggang en verval om vervangen te worden door andere leidende machten en krachten.

*

Profeten en hervormers treden slechts op in tijden van beroering en verval, standvastige en gelukkige tijden hebben hen niet van noode.

*

In het geschiedverloop speelt het toeval ongetwijfeld een groote rol, maar slechts in bijzaken niet in de hoofdlijnen.

*

Wel bestaat er in den loop der geschiedenis geen *absoluut* toeval, aangezien niets geschiedt

zonder oorzaak; maar wèl heerscht er ontelbare malen toeval in dien zin, dat een oorzaak en gevolg van volslagen heterogeen karakter in een naar menschelijk inzicht schrille wanverhouding van beteekenis staan, gelijk een enkel steentje of de wiekslag van een vogel een lawine in beweging brengen kan en een geheel dorp doen bedolven worden.

*

Zij die in de wereldgeschiedenis de grootste rol speelden, waren zij die het meest de behoeften en het streven van hun tijd in zich belichaamden.

*

Succes wordt in de geschiedrollen meer geboekstaafd dan deugdzaamheid: er zijn meer helden en heldinnen die niet, dan die wèl in de geschiedboeken vermelding vinden. De grootste moreele helden blijven veelal onbekend, maar dit maakt hun zelfverloochening des te bewonderenswaardiger.

*

Het is treurig te zien, hoe vaak de vorsten de leerschool der geschiedenis versmaadden tot eigen schade en schande. Hoe dikwijls b.v. werd een vrede gesloten op eene wijze, die de kiem van een nieuwen oorlog in zich borg.

WIJSBEGEERTE

Wat wij buiten ons vermeenen waar te nemen, is ten slotte opgebouwd uit subjectief-menschelijke voorstellingscomplexen, maar het inzien van die waarheid verandert niets aan ons doen en laten.

*

Het beeld dat wij van de wereld verkrijgen, hangt nog meer af van onszelven dan van de wereld: de kleuren b.v. schijnen deel uit te maken van de door ons waargenomen voorwerpen, maar zijn in werkelijkheid door ons daaraan toegevoegd. De zoogenaamde werkelijkheidswereld draagt slechts een phaenomenalistisch karakter, en niets waarborgt ons dat zij in haar wezen inderdaad aan het verborgen beeld beantwoordt.

*

De menigte vindt wonderbaarlijk wat de wijze zeer begrijpelijk vindt; maar ook omgekeerd de wijze wonderbaarlijk wat bij de menigte heel geen bevreemding wekt en door haar als vanzelfsprekend beschouwd wordt.

*

De mensch legt zich niet neer bij de grenzen van zijn kenvermogen, maar overschrijdt deze voortdurend met behulp van zijn verbeeldings-

kracht en geraakt zoo tot uitkomsten, welker juistheid onmogelijk valt te controleeren. Telkens b.v. wil de kleine mensch den *zin* der dingen ontraadselen, zonder te bedenken welk een overmoedige vermetelheid daarin gelegen is.

*

Het is de adel van den mensch, maar tevens het tragische in zijn aanleg, dat hij zich steeds bezighoudt met vraagstukken welker oplossing zijn bevatting te boven gaat, en onophoudelijk zijn begeerte zich uitstrekt naar de ontsluiering eener bovenzinnelijke wereld, wier bestaan hij zich bewust is, maar waarin zijn blik niet vermag door te dringen.

*

De hoogste en laatste wijsgeerige problemen zijn *wetenschappelijk* onoplosbaar; door wetenschap alléén komen wij niet verder dan tot agnosticisme en positivisme, maar nimmer tot een wereldbeschouwing.

*

Van een absoluten vooruitgang in de philosophie is geen sprake. Voortdurend doen zich dezelfde eeuwenoude problemen in haar voor, die op verschillende wijzen worden opgelost in verband met uiteenloopende metaphysische behoeften, welke een elkander overtuigen van

ongelijk ten eenenmale buitensluiten. Ontelbare strijdschriften hadden dan ook gevoegelijk ongeschreven kunnen blijven.

*

Iemand kan gansche leerboeken van psychologie van buiten leeren, en toch nog geen begrip hebben van het eigenlijke zieleleven.

*

Analyse en synthese zijn beide onmisbaar: zonder de eerste vervalt men tot critieklooze beweringen, zonder de laatste tot losstaande enkelheden.

*

Doelmatigheid en causaliteit zijn geen elkander uitsluitende tegenstellingen. Tegenover doelmatigheid staat een mechanisch gebeuren, tegenover causaliteit toevalligheid. Een steen rolt mechanisch een berghelling af, een machine in een fabriek werkt doelmatig, maar is evengoed gebonden aan de wetten van oorzakelijkheid.

*

Bij vele philosofen ligt de diepzinnigheid in hunne onbegrijpelijkheden en hunne duisterheid van uitdrukking; — niet te verwonderen bij al den nutteloozen arbeid die besteed werd aan de verklaring van het onverklaarbare of zelfs onzinnige.

De hoogste wijsheid kan op eenvoudige wijze gezegd worden zonder zich te tooien met een overvloed van woorden, — getuige de Evangeliën.

*

Theoretisch en praktisch materialisme gaan hoegenaamd niet altijd gepaard, noch zijn zij zelfs aan elkander verwant.

*

De godsdienst is de metaphysica der menigte, de metaphysica de godsdienst van den wijsgeer.

*

Een dooreenmenging van wijsgeerig onderzoek en godsdienstig geloof kan slechts een onvruchtbaar hybridisch produkt opleveren. Een geloovige wetenschap is al even ongerijmd als een wetenschappelijk geloof. Men kan wel spreken van een godsdienstpsychologie, niet van een godsdienstige psychologie. Doel van wetenschap en van godsdienst zijn ten eenenmale verschillend: de een streeft naar eene verrijking van kennis en naar redelijke verklaringen, de ander naar een voldoen aan godsdienstige zielsbehoeften en naar gemoedsvertroosting.

*

Een wetenschap of eene wijsbegeerte, wier uit-

komsten van onderzoek bij voorbaat moeten overeenstemmen met reeds bestaande kerkelijke leerstukken en theologisch vastgestelde geloofsvoorstellingen, kunnen geen *vrije* wetenschap en wijsbegeerte heeten.

GODSDIENST

Met een zich bezondigen aan intellectualistische apologieën verspeelt de godsdienst zijn grootste kracht. Door zulk een verdediging met behulp van rationalistische bewijsvoering doet het geloof zich meer afbreuk dan het zich erdoor versterkt en stelt het zich bloot aan moordende intellectueele kritiek.

*

Het oogenblik van langzaam geloofsverval is aangebroken, zoodra de waarde en de waarheid van het geloof een onderwerp van discussie gaan uitmaken. Hoe meer men het noodig schijnt te vinden Gods bestaan te betoogen en te bewijzen, des te zwakker blijkt het geloof daaraan te zijn en zulk een bewijsvoering te behoeven.

*

Het religieus gevoel ontspringt uit eene bewustwording van de nietigheid van ons wezen en van de begrensdheid onzer kennis, het in-

zicht van onze kleinheid en tegelijk het besef van eene oneindigheid die boven onze bevatting gaat.

*

Wie eenmaal het onwezenlijke, nietige en vergankelijke van al het aardsche niet slechts met de lippen heeft beleden, maar inderdaad ook doorvoeld heeft, slechts hij weet zich waarlijk te verliezen in de eeuwigheid, zich op te lossen in de oneindigheid, deel uit te maken van een onsterfelijkheid.

*

God's bestaan behoeft niet te worden bewezen met rationalistische bewijzen. God zal ons heusch wel Zijn aanwezigheid doen kennen door een onmiddellijke innerlijke ervaring, bewijskrachtiger dan alle zoogenaamd wetenschappelijke argumenten en een verzekerdheid scheppend als nimmer door verstandelijke redeneering ware bij te brengen.

*

Alle voorstellingen van een persoonlijk God lijden noodwendig aan zeker anthropomorphisme. Want een persoonlijkheid kunnen wij ons niet denken zonder onszelven daarbij als uitgangspunt te nemen, waarom dan ook elke dusdanige Godsvoorstelling gebrekkig en onvolledig blijft.

Noemen wij ons een evenbeeld Gods, dan heeft dat dikwijls veel van een blasphemie.

*

Bij menige kanselrede vraagt men zich verwonderd af, hoe het mogelijk is zoo precies de wegen en den wil van den Wereldbestuurder te kennen en die zoo nauwkeurig tot in onderdeelen te kunnen beschrijven.

*

De beteekenis van het gebed ligt niet in eene verhooring van uitgesproken persoonlijke wenschen, die zou indruischen tegen alle wetmatigheid en regelmaat der wereldgebeurtenissen, maar in de berusting welke verkregen wordt door eene vrijwillige onderwerping aan een bovenmenschelijken Goddelijken wil.

*

Elke verlossingsgedachte sluit in zich een pessimistische voorstelling omtrent het aardsche leven; zoo niet, dan zou niet de drang bestaan daaruit verlost te willen worden.

*

Een godsdienst, die ontaardt in politiek en machtsbegeerte, verliest daarmede zijn schoonsten zielsinhoud.

*

Vrome godsdienstigheid bij menschen, wier levensvoering in schrijnende tegenspraak daarmede verkeert, is weerzinwekkend.

Geen ware godsdienstigheid is mogelijk bij een sterke zelfingenomenheid.

*

Het dogma maakt zelfdenken overbodig.

*

Geestdrijverij is verkeerd begrepen geestdrift, geen nobele geestvervoering.

*

Ook het atheïsme kent zijn onverdraagzaamheid en fanatisme.

*

De voorstellingen, die de menschen zich maken van het toekomstig paradijs, moeten wel zeer uiteenloopen, en de een zou zeker niet gaarne terechtkomen in het paradijs van den ander.

*

Bij vrouwen vormt vroomheid dikwerf een surrogaat van onbevredigden liefdesdrang en onvoldaan verlangen.

*

Godsdienst en moraliteit vallen geenszins altijd samen. Naar de ervaring van eeuwen leert, kan de een bestaan zonder de ander; althans beider omvang en gehalte loopen niet parallel, noch zijn zij aan elkander evenredig.

*

Het valt den mensch gemakkelijker te gelooven aan het onmogelijke dan aan het onwaarschijnlijke.

GELOOF

Het bekende gezegde van Tertullianus „credo quia absurdum" is zelf hoegenaamd niet absurd. Integendeel, in weinige woorden behelst het een diepe waarheid. Want voor wat langs logischen weg met de rede kan worden begrepen, is geloof niet meer van noode maar een overtollige weelde; en een geloof, dat te bewijzen ware, zou als geloof geen zin hebben.

*

Men schrijft eene psychologie van het *ongeloof*, maar ware het niet wel zoo logisch en redelijk eene psychologie van het *geloof* te schrijven?

*

Dat de wensch zoo dikwerf de vader is der gedachte, is in het godsdienstig geloof al bizonder duidelijk waar te nemen.

*

Het geloof verstrekt ons geen wetenschappelijke zekerheid, maar wèl eene verzekerdheid die veelal stuwender en werkzamer is dan deze.

*

Het zich als een Cromwell godsgezant achten en voertuig van Gods wil, is uitermate bevorderlijk voor een krachtdadig en doortastend optreden in rotsvaste overtuiging.

Een waarachtig geloof kan nimmer van buitenaf worden voorgeschreven: een *opgelegde* godsdienst kan slechts huichelarij kweeken en derft alle innerlijke kracht en beteekenis.

*

Nergens is huichelarij weerzinwekkender dan bij liefde en in geloofszaken; en nergens wordt zij veelvuldiger aangetroffen.

*

Een geloovige is geneigd een van het zijne afwijkend geloof als *bijgeloof* te betitelen.

*

Het zijn de ongeloovigen die gewoonlijk het meest toegankelijk zijn voor bijgeloof.

*

De ongeloovige, die zijn toevlucht zoekt in bijgeloovigheden, is als een kind dat, zonder nog op eigen beenen te kunnen staan, zich onttrekt aan de leiding van zijn opvoeder om in handen te vallen van anderen die het lang niet zoo goed met hem meenen.

*

De natuur biedt ons reeds een zóó groot aantal wonderen, dat het niet noodig is er nog bovennatuurlijke aan toe te voegen.

Het wonder ligt nimmer in het verschijnsel zelf, maar altijd bij den waarnemer, d.i. in de ongenoegzaamheid van zijn doorzicht.

*

Wie zich vroolijk maakt over iemands godsdienst, toont weinig besef ervan te hebben wat godsdienst is. Wie een andermans geloof bespot is òf een fanaticus, òf een domoor, òf een laagstaand karakter.

*

Wie spot met iemands geloof wekt diens weerzin op, niet alleen omdat hij aantast wat den ander heilig is, maar ook omdat hij hem beleedigt in zijn oordeelskracht.

*

Wie den mensch zijn geloof ontneemt, moet daarvoor iets even waardevols in de plaats weten te stellen.

*

Bij scepticisme kan de onwijsgeerige mensch op den duur niet leven, hij heeft een verzekerdheid noodig, een credo dat hem tot leidstar dienen kan.

*

Waarom toch wordt geloovigheid zoo dikwijls voorgesteld als iets verdienstelijks; het is toch niet voor zijn verdriet of als opoffering dat iemand geloovig is.

Wie anderen van twijfel wil bekeeren, moet eerst zelf twijfel gekend hebben; eerst dàn zal hij goed in staat wezen anderen daarvan te genezen.

*

Ware een ieder volkomen overtuigd van wat hij heet te gelooven, het leven der menschen zou heel anders zijn.

*

Ongeloof kan evenzeer als geloof gehuicheld worden en evengoed berusten op onwetendheid en kortzichtigheid.

*

Ongeloof valt gemakkelijker in de jeugd dan in den ouderdom.

*

Iemands ongeloof wordt eerst recht bewezen op zijn sterfbed.

*

Ook het ongeloof heeft zijn martelaren.

*

Niet een ieder heeft evenveel recht zijn geloof prijs te geven; zeker niet Jan Rap en zijn maat, die alles ontkennen wat boven hun bevatting gaat omdat het iets bovenzinnelijks betreft.

KUNST EN KUNSTENAAR

De kunstenaar voelt zich evenzeer verwant aan zijn werk als de moeder aan haar kind; ook bij hem is het langzaam gegroeid en met toewijding geboren.

*

Een kunstenaar, die bij zijn werk denkt aan het publiek dat later zijn werk zal moeten bewonderen, is niet de ware kunstenaar; en een kunst, die heult om de gunst der menigte, is moeilijk hooge kunst te noemen.

*

De kunstenaar, die schept zonder innerlijken drang, levert slechts vaardigheidsproducten, maar geen ontroerend kunstwerk.

*

De kunstenaar, die meer redeneert dan produceert, is een theoretiseerend aestheticus, geen scheppend kunstenaar.

*

Bij den kunstenaar van Gods genade gaan grootheid van techniek en grootheid van inspiratie hand in hand.

*

Voor den kunstenaar is zijn kunstvaardigheid slechts een hulpmiddel voor de uiting van zijn

kunstgevoel, de virtuoos daarentegen beoefent de kunst juist ter wille van een tentoonstelling zijner technische gaven.

*

De dilettant lijdt vaak aan een ongelukkige liefde die geen wederliefde vindt.

*

Tusschen een autodidact en een dilettant bestaat een groot onderscheid.

*

Een kunstenaar zonder openhartige en rondborstige vrienden krijgt zelden de waarheid omtrent zijn werk te hooren.

*

Op tentoonstellingen en concerten is het niet zeldzaam dat iemand, ook al is er geen spoor van ontroering bij hem te bekennen, zijn hooge bewondering uit voor een kunstwerk om voor een deskundige te worden aangezien.

*

Over de schoonheid van wat men het meest bewondert treedt men niet in twistgesprek; over eene schoonheid, in welke ons innerlijk leven zijn beste vertolking vindt, is het ons onmogelijk te treden in een redetwist, die toch niets nieuws voor ons zou opleveren.

Men moet in een werk van beeldende kunst geen gedachten willen leggen die niet voor zintuigelijke uitdrukking vatbaar zijn.

*

Een photo geeft weer, een goed schilderij onthult.

*

De ethische en de aesthetische opvatting der dingen vallen niet samen; integendeel, menigmaal verdringen zij elkander als antagonisten.

*

Een nieuwe kunstrichting, die in de mode komt, gaat zich licht aan eene overdrijving te buiten, die haar spoedigen dood ten gevolge heeft.

*

Talent is een kwestie van graad en bekwaamheid, *genie* eene van gehalte en vindingskracht.

*

Het genie is volstrekt persoonlijk en deswege onnavolgbaar, het is strikt persoonlijk en terzelfder tijd in hooge mate objectief.

*

Hetgeen het genie het meest kenmerkt is zijn oorspronkelijkheid.

*

Gezochte originaliteit is een veel nagestreefde ongerijmdheid.

Het genie is gedoemd tot eenzaamheid, maar het vindt in zichzelf genoeg om die eenzaamheid te kunnen dragen.

*

Beter het oorspronkelijke niet-geniale dan het nagebootste geniale.

*

De nabootsingen zijn het sprekend bewijs van de onnavolgbaarheid der voorbeelden. Zij evenaren nimmer het nagebootste: nagemaakte paarlen of diamanten hebben nimmer de waarde van echte.

*

Het kunstig namaaksel wordt vaak meer bewonderd dan het origineel, gelijk de nabootsing dikwijls meer de aandacht trekt dan de werkelijkheid. Naar een vuurwerk wordt meer gekeken dan naar een zonsondergang.

*

Sommige naaktschilders doen ons niets anders zien dan uitgekleede figuren; zij vergeten dat aesthetische aanschouwing en wellustige begeerte elkander uitsluiten.

*

Onmenschkundig is het, een tentoonstelling van naaktfiguren te brandmerken als de onzedelijkheid bevorderend. Een geheimzinnige gedeeltelijke ontblooting werkt prikkelender op

de verbeeldingskracht en is meer in staat zinnelijke lusten op te wekken dan eene schoonheid beoogende onomwonden blootlegging van het naakte.

LETTERKUNDE

Menig schrijver baart slechts doodgeboren kinderen.

*

Aan de werken van een groot schrijver speurt men nooit de moeite die er aan ten koste werd gelegd.

*

Groote schrijvers zijn ongekunsteld: wat gewild en gezocht wordt voortgebracht, zal steeds den stempel van dien oorsprong dragen.

*

Een schrijver moet over een grooten woordenschat beschikken, wil hij zich *kort* kunnen uitdrukken.

*

Voor een goede vertaling is eene examenkennis der beide talen niet voldoende. De vertaler moet den geest der vreemde taal dusdanig beheerschen en dermate zich kunnen indenken in de behandelde stof, dat de lezer niet bespeurt met een vertaling, en niet met een oorspronkelijk werk te doen te hebben.

Met een pen kan men meer wonden dan met het scherpste wapen.

*

Een schrijver die zich respecteert, heeft nog liever een sterk afkeurende critiek van zijn werk dan een honigzoete uiterst matige waardeering.

*

Een schrijver voelt zich altijd min of meer een schuldenaar tegenover den criticus die zijn werk uiterst vleiend heeft besproken.

*

Een schrijver te verwijten dat hij minder edel is dan zijn helden of heldinnen, ware even dwaas als een schilder of beeldhouwer te verwijten dat hij minder schoon is dan de door hem in steen of in kleuren afgebeelden.

*

Met zijn intuïtief aanvoelende verbeeldingskracht geeft de letterkundige artist dikwijls blijk, meer zielkundig doorzicht te bezitten dan menig met experimenten werkend vakpsychoog.

*

De Pegasus wordt gewoonlijk bereden door een weinig kundig ruiter.

Voor een dichter is de technische kennis van verzenmaken een vereischte, evenals voor een schilder die van een juiste bereiding en gebruik der verven.

*

Proza kan poëtisch zijn, en een gedicht in versvorm is daarom nog geen poëzie.

*

Dichten moest alleen geschieden als een noodzakelijkheid onder den drang van inspiratie. Maar hoeveel gedichten zouden er dan ongeschreven zijn gebleven?

*

Gelijk er componisten zijn zonder muzikale ingeving, zoo zijn er ook dichters zonder poëtische gedachten.

*

Gedachten zonder veel inhoud kan men beter in dichtvorm dan in proza hullen. Bij menig dichter is de vorm heel wat mooier dan de inhoud zijner verzen; hoevele gedichten zijn slechts poëtisch naar den vorm, niet door rijkdom aan dichterlijke gedachten.

*

Evenals een kanselredenaar laat ook een dichter zich veelal drijven op de schoonheid zijner redewendingen en daardoor verleiden tot schoonschijnende voorstellingen, die niet oprecht en zuiver zijn gevoelens weergeven.

De lyrische dichter verveelt ons dikwijls met zijn onbelangrijke belevingen, voor welke wij niet de geringste belangstelling kunnen koesteren en op de waarheid en oprechtheid waarvan wij niet eenmaal altijd staat kunnen maken.

*

Echte poëzie vindt slechts weerklank in een daarvoor ontvankelijk gemoed.

*

Wat in een roman of tooneelstuk in sentimenteele ontroering hoogelijk wordt bewonderd, vindt in het werkelijke leven veelal een gansch ander onthaal.

*

Volslagen booswichten en engelen hooren slechts thuis in melodramatische tooneelwerken.

*

Het hoog comische nadert het tragische. De treffende schildering van het belachelijke van 's menschen onvolkomenheden stemt tegelijk droevig, en daardoor treedt evenals bij het tragische ook hier een ambivalentie van gevoel op.

TWEEDE BOEK

RECHT EN VRIJHEID

Het recht dient blind te zijn d.i. zonder aanzien des persoons; maar dikwijls is de voorgebonden blinddoek erg doorzichtig.

*

Een ieder is een goed advokaat maar een slecht rechter in eigen zaken.

*

Wees voor uzelf de strengste rechter.

*

Tegen het staan op zijn rechten is geen enkel bezwaar, mits men ook zijn *plichten* niet vergete.

*

Het onrecht, dat wij hun aandoen die ons lief zijn, berokkent ons meer pijn dan het onrecht dat wijzelven van anderen ondervinden.

*

Wie een misdrijf dat hij kon verhoeden, niet verhindert, is in zekeren zin daaraan medeplichtig.

*

Vrijheid beteekent verantwoordelijkheid.

In een staat van onderworpenheid leert men den mensch in zijn geaardheid niet kennen; eerst wanneer hij vrij is en over zekere macht beschikt, onthult hij ons zijn ware wezen.

*

Zelfbeheersching is de hoogste vorm van zedelijke vrijheid.

*

Elke hartstocht doet afbreuk aan onze vrijheid.

*

Slechts wie alleen staat is waarlijk vrij, maar het is een vrijheid die zich duur laat betalen.

*

Lang niet iedereen is bekwaam tot vrijheid. Slechts weinigen zijn rijp voor een groote zelfstandigheid en onafhankelijkheid, de groote meerderheid kan zonder schade deze niet verdragen en laat zich liever bedwelmen door leuzen van volksmenners.

*

Een adelaar in zijn vlucht belemmeren is nog niet hem tot een huisdier maken.

*

Ook gouden ketenen berooven ons van onze vrijheid.

*

Behoeftelоosheid maakt vrij.

Liever één vrijwillige slaaf dan tien gedwongen slaven.

*

Het zijn de slaven die tyrannen kweeken.

*

De openbare meening is voor velen de eenige leidsvrouw. Wat deze voorschrijft wordt slaafs gevolgd, het ontheft van zelfstandig oordeel en verantwoordelijkheid.

POLITIEK

In hun geweldige werkzaamheid werden de groote heerschers niet in de eerste plaats beheerscht door eerzucht, maar door ideeën die zij wilden verwerkelijken; de eerzucht als drijfveer lieten zij over aan mindere grootheden.

*

Hoe meer macht, des te grooter verantwoordelijkheid; wie die laatste niet vermag te dragen, in diens handen worde de macht niet gelegd.

*

Elkander beoorlogen kan, evenals het samen een proces voeren, voor *beide* strijdvoerende partijen rampzalig eindigen, ook al treedt een van haar als overwinnaar uit het strijdperk.

Militairisme en geheime diplomatie waren in de vorige eeuw tot op heden de beide meest gevaarlijke aanleidingen tot oorlogsverklaring. Naar godsdienst noch oeconomie wordt geluisterd wanneer de mensch bezeten wordt door oorlogsdrift en in een oeroud strijdlust-instinkt alles ten offer brengt aan dien oppermachtigen kwelduivel.

*

De groote schaduwzijde van het parlementaire stelsel is gelegen in de verzwakking van het persoonlijk verantwoordelijkheidsgevoel bij ieder der leden, nu die verantwoordelijkheid wordt overgedragen op de partij, een onpersoonlijk lichaam.

*

Hoe sterker een partijbestuur wordt doorgevoerd, des te onverschilliger wordt het welke leden der partij haar in het parlement vertegenwoordigen, mits zij maar goed het woord kunnen voeren voor hare belangen.

*

Op het politieke slagveld is de minderheid steeds strijdlustiger en heldhaftiger dan de meerderheid; want zij is het, die als aanvallende partij de begeerde veste wil veroveren, welke de bezettende partij alleen heeft te verdedigen, en die, wat zij achterstaat in aantal,

moet vergoeden door moed, vermetelheid en ijver.

*

Een politieke partij toont zich gewoonlijk van haar beste zijde, zoolang zij het heft nog niet in handen heeft en nog slechts verkeert in de oppositie.

*

De aristocraat roemt op zijn lichamelijke, de denker op zijn geestelijke voorouders. De geboorteadel zoekt haar verdienste in wie haar voortbracht, de geestesaristocratie in wat zijzelve voortbrengt.

*

Te dikwerf werd door den adelstand vergeten, dat al de voorrechten van dien stand aan dezen ook moreele verplichtingen oplegden. Het bekleed zijn met een afstekend schitterend gewaad moeten de dragers zich tegenover de toeschouwers ook waardig maken, wil het niet voeren tot gerechte wrok en ergernis.

*

Een zoogenaamde volksregeering is in werkelijkheid niets anders dan eene oligarchie van volksmenners, die aan het volk de illusie geven van souverein te zijn.

*

Bij een kudde hangt alles af van den leider, gelijk bij een leger alles van den veldheer.

Persoonlijk gezag is bij de menigte gewoonlijk van meer invloed dan het gehalte der uitgesproken denkbeelden.

*

De denker is niet de geschikte persoon voor politicus of volksleider. Hij heeft teveel oog voor de bezwaren; hij doorziet te veel de slechts betrekkelijke waarheid der overtuigingen en de ingewikkeldheid der zich voordoende problemen.

*

Van een politicus wordt meer handige bekwaamheid dan grootheid van karakter geëischt.

*

Wie zich verlaat op de volksgunst, bouwt op een zandgrond.

*

Een menigte is gemakkelijker in geestdrift te brengen dan de enkeling; maar zij is ook veel moeilijker te bedaren wanneer haar verbolgenheid is opgewekt.

*

Het streven naar een maatschappelijke gelijkheid spruit voor een groot deel voort uit naijver, het doctrinaire denkbeeld van onderlinge gelijkheid uit een hersenschim, die gekoesterden wenschen en eigenbelang in 't gevlij komt.

Zelfs waar een tweetal menschen gezamenlijk een doel nastreven, is het gewenscht dat één van hen de leiding op zich neemt, willen hun krachten harmonisch samenwerken en elkander geen afbreuk doen.

*

De levende natuur heeft nooit gestreefd naar eenvormigheid of onderlinge gelijkheid; geen twee bladeren aan een boom, die elkander volkomen gelijken: nature knows no equality.

*

Ondanks alle nivelleerende leuzen van het communisme snakt de menigte naar leiding en naar een opzien tot meerderen, jegens wie zij haar natuurlijken drang tot vereering en ontzag kan botvieren.

*

Vrijheid, gelijkheid en broederschap, — niets anders dan een schoonklinkend begoochelende leuze van innerlijke contradictie. Want waarlijk vrij is niemand, die in een gemeenschap leeft; gelijkheid een hersenschim, in strijd met de aangeboren ongelijkheid van aanleg; broederschap een phantastische eisch bij hen die in een gewapenden vrede met elkander leven.

*

Vrouwenheerschappij wijst op een decadentie van het mannengeslacht.

Zoowel uit biologisch als uit sociologisch oogpunt is de door het feminisme hartstochtelijk nagestreefde opheffing der arbeidsverdeeling tusschen de beide geslachten ongewenscht te achten, als nadeelig zoowel voor de maatschappij in haar geheel als voor de individuen op zichzelf, uitzonderingen niet te na gesproken.

*

De menigte voegt zich bijeen, niet slechts uit gemakzucht maar ook om eigen verantwoordelijkheid te ontgaan, terwijl daarenboven het bewustzijn van samenwerking den moed en het zelfvertrouwen aanmerkelijk doet stijgen. Afgescheiden van de kudde, voelt de gemiddelde mensch zich redeloos, reddeloos en radeloos.

*

De openbare meening vertolkt het oordeel van de overgroote meerderheid. Maar wie hoog daarboven uitsteekt of diep daaronder is gezonken, heeft er gewoonlijk geen onverdeelde bewondering voor.

*

Wie zelfstandig zijn weg gaat zonder zich te bekommeren om de publieke opinie, wordt veroordeeld uit afgunst om zijn zich vrijmaken van een maatschappelijke conventie, die de anderen niet kunnen of durven afschudden.

De Nietzsche-cultus met haar overdreven individualisme en aristocratisch radicalisme was een onvermijdelijke reactie tegen het veldwinnend nivelleeringsstreven, dat uit domheid, eigenbelang of naijver alle ongelijkwaardigheid van persoonlijkheid wilde wegcijferen.

*

Met struisvogelpolitiek worden geen hervormingen tot stand gebracht. Slechts van een onverschrokken onder de oogen zien der waarheid, hoe pijnlijk die ook wezen moge, is eenige verbetering van misstanden te verwachten.

DENKEN EN KENNIS

Bij het rasechte denkertsype wordt alles aan het waarheidzoeken ondergeschikt gemaakt: het denken en onderzoeken is de hartstocht van zijn leven en alles wordt daaraan opgeofferd.

*

De zoogenaamd verstrooide geleerden zijn doorgaans heel niet verstrooid, integendeel volkomen geconcentreerd in hun aandacht en verzonken in het vraagstuk dat hen bezighoudt.

*

Voor den een is denken een levensbehoefte, voor den ander een schrikbeeld.

In de hooge regionen van het denken wordt meer gemoedswarmte doorleefd dan de buitenstaander vermag te bevroeden.

*

Voor een consequent logisch doordenken wordt niet slechts verstand maar ook veel zedelijke moed vereischt.

*

Wij begrijpen het best wat een weerspiegeling vindt in ons eigen leven.

*

Er is veel verstand toe noodig om sommige dingen onbegrijpelijk te vinden.

*

Er bestaan duistere denkbeelden die niet opgehelderd *willen* worden.

*

Men moest liever den menschen leeren denken dan hun voorschrijven *wat* zij hebben te denken.

*

Groot verstand en weinig kennis zijn in 't leven van meer nut dan veel kennis en weinig verstand.

*

Schoolsche geleerdheid voert licht tot eigenwaan.

De hersenkas van veelweters gelijkt vaak op een rijkgevulde boekenkast waarin alle boeken door elkander staan.

*

Onwetendheid erkennen strekt meer tot eer dan schijnbare geleerdheid.

*

Geringe kennis maakt ingebeeld, omvangrijke bescheiden.

*

Specialiteiten hebben gewoonlijk 't land aan veelzijdigheid.

*

Een onwetendheid, die zichzelve bewust is, is oneindig minder gevaarlijk dan eene die zich wetend waant.

*

De verbeeldingskracht, wil zij schoone vruchten dragen, vereischt een massa voorafgaande ervaringskennis om op voort te bouwen.

DOMHEID

Er bestaan twee soorten van domheid: die van weinig weten en die van weinig begrijpen. Zoo kan een geleerde tegelijk zeer dom zijn: geleerdheid en scherpzinnigheid van inzicht zijn twee gansch verschillende dingen.

Domme menschen zijn gewoonlijk slim genoeg zich te hullen in een geheimzinnig stilzwijgen; zij weten dat een gesloten ongevulde brandkast meer doet verwachten dan een openstaande leege.

*

Een domkop laat graag zien dat hij iets begrijpt, zelfs indien het onbegrijpelijk is.

*

Een domme begrijpt dikwijls meer dan een verstandige, omdat hij de moeilijkheden waarom het gaat niet vermag in te zien.

*

Om voor ontwikkeld te worden aangezien debiteert men dikwijls onzin.

*

Een uil kan men niet aan 't verstand brengen dat het aangenamer is in 't licht te leven dan in duisternis.

*

Men kan in 't leven soms zóó verstandig zijn, dat men het later bitter berouwt.

*

Honderd menschen tezamen zijn dikwijls in hun optreden dommer dan ieder hunner afzonderlijk het zou wezen.

OORDEEL EN CRITIEK

Het valt moeilijk dengene billijk te beoordeelen, door wien wij ons miskend voelen.

*

Ons oordeel over anderen hangt dikwijls meer af van den indruk, dien wij op hen, dan van dien welken zij op ons maken.

*

Wij zijn zeer geneigd het doorzicht te prijzen van hen die onze meening deelen.

*

Gestorven grootheden worden zuiverder beoordeeld dan levende, omdat zij staan buiten naijver, mode en eigenbaat.

*

Ons oordeel over anderen teekent gewoonlijk meer onszelven dan de beoordeelden.

*

Een strikt rechtvaardig vonnis is moeilijk zonder meegevoel.

*

Oppervlakkigheid kenmerkt zich door het gemis van onderscheidingsvermogen tusschen het belangrijke en het onbelangrijke.

Uit naijver op hun deugden worden kleine fouten bij anderen opgespeurd en naar voren geschoven; vooral onder schrijvers is dit lang niet zeldzaam.

*

De gewoonte van steeds te critiseeren, ontrooft ons veel spontaan genot.

*

Vaak wordt de beoordeeling van een boek geschreven door een recensent die het boek niet eenmaal heeft gelezen, hoogstens doorgebladerd en van voorrede en inhoudsopgave heeft kennis genomen.

*

Sommige beoordeelaars schijnen niet in staat tot een onvoorwaardelijk prijzen. Afkeuring heeft voor hen meer bekoring dan bewondering, en het is als meenen zij daarmee boven het beoordeelde werk te staan en te rijzen in eigen grootheid.

*

Een slecht criticus mag hij heeten, die er slechts op uit is gebreken in 't licht te stellen met voorbijzien van voortreffelijkheden; — bovenal wanneer die neiging het gevolg is van antipathie of afgunst jegens den schrijver.

Gelijk er zoovelen zijn, die door de boomen het bosch niet zien, zoo zijn er lezers van een boek, die vallen over allerlei kleinigheden en de verdiensten van het geheel over 't hoofd zien: hun gewaande scherpzinnigheid is in werkelijkheid kortzichtigheid.

WAARHEID

Slechts wie zich de duisternis bewust is waarin hij ronddoolt, zoekt het licht.

*

De logica wordt dikwijls door onze hartstochten en emoties zeer in 't nauw gedreven, en zij heeft dan een harden strijd te voeren tegen die machtige vijanden.

*

De waarheid wordt dikwerf niet gezocht, — niet uit luiheid of onverstand, maar omdat men haar liever niet *wil* vinden.

*

Voor strikte en consequente waarheidsliefde is zedelijke moed een eerste vereischte.

*

Oprechtheid vereischt moed, van vreesachtigen kan zij niet verwacht worden.

Hoe juist en evident zij ook zijn mogen, zelfs de klemmendste betoogen en bewijsvoeringen hebben geen uitwerking tegenover een beslisten onwil om de waarheid te erkennen en zekere geliefde meeningen prijs te geven.

*

Of een waarheid aangenaam dan wel onaangenaam is, verheffend dan wel teleurstellend, moet den ernstigen waarheidsvorscher bij zijn onderzoek volkomen onverschillig laten; wie slechts welgevallige waarheden wil vinden, kan zijn onderzoek gevoegelijk staken.

*

De argumenten die de meeste overtuigingskracht voor ons bezitten, zijn die welke wij zelf gevonden hebben.

*

Er zijn aangenaam aandoende, schoonklinkende phrasen die, al strijdt haar inhoud met de dagelijksche ervaring, geworden zijn tot gemeenplaatsen aan wier waarheid niemand schijnt te twijfelen.

*

Aan voortdurend geveinsde gevoelens en eindeloos herhaalde leugens gaat men ten slotte nog geloof hechten, een steeds gedragen masker beschouwen als een aangeboren uiterlijk.

Een dwaling lijkt des te meer op waarheid, naarmate zij door meerderen gedeeld wordt.

*

Het valt nog moeilijker een gevestigde dwaling op te heffen dan een nieuwe waarheid ingang te doen vinden.

*

Verandering van overtuiging is dikwijls meer een bewijs van moed en waarheidsliefde dan van zwakheid en wankelmoedigheid; gelijk een trouw blijven aan een overtuiging meer een teeken kan zijn van geestelijke gemakzucht dan van beginselvastheid.

*

Een halve waarheid is gevaarlijker dan een tastbare leugen, onwetendheid dikwijls verkieselijk boven een bedriegelijk halfweten.

*

Een waarheid kan gevaarlijk zijn en een dwaling zegenrijk: ook een waan kan het zijne bijdragen tot 's menschen geluk.

*

Niet alle waarheden behoeven gezegd te worden; die, welke ook zonder dien worden geweten en begrepen, blijven veelal beter onuitgesproken, zij zouden meer ergernis wekken dan nut stichten.

Er zijn menschen die waarheidsliefde voorwenden om anderen onaangenaamheden te kunnen zeggen.

*

Indien wij allen volkomen openhartig tegenover elkander waren, zou een vredelievende samenleving onmogelijk zijn. Stel u eens voor dat wij telepathisch elkanders gedachten konden lezen, of wisten hoe achter onzen rug over ons wordt gesproken!

*

Waarzeggen kan voordeeliger zijn dan waarheid zeggen.

*

In vino veritas! Wel treurig, dat men een zekere bedwelming behoeft om voor de waarheid uit te komen.

*

De straf voor de leugen is dat hij steeds verplicht tot *nieuwe* leugens.

*

Een paradox kan nuttig zijn om ons de betrekkelijkheid van vele waarheden duidelijk te maken.

*

Het valt gemakkelijker een goed dan een slecht mensch om den tuin te leiden, omdat de mensch geneigd is anderen naar zichzelven af te meten.

Men kan evengoed liegen door zwijgen dan door spreken.

*

Wanneer wij door iemand bedrogen worden, kan het verdriet ons in hem vergist te hebben meer pijn doen dan het nadeel dat ons zijn bedrog berokkent.

*

Ook al is een waarheid afkomstig van een vijand, zij blijft daarom niet minder waar.

*

Een waarheid waarmede men anderen bedeelt, onthoudt men dikwijls aan zichzelven.

*

Slechts den mensch is het gegeven zijn vijandige gezindheid in een beminnelijk kleed te hullen; geen hond kwispelstaart als hij ons bijten wil.

SPREKEN EN ZWIJGEN

Een zwetser kan collega's niet verdragen, zij zijn hem ongewenschte concurrenten.

*

Het is moeilijker in weinig woorden veel dan in vele woorden niets te zeggen.

De omgang met dooven is zeer geschikt om ons te leeren hoevele onzer opmerkingen niet waard zijn herhaald te worden.

*

De gave van gemakkelijk spreken voert licht tot holle oratorie, waarbij de welbespraaktheid de armoede aan gedachten moet bedekken.

*

Om een groot redenaar te zijn behoeft men geen groot denker te wezen; integendeel, het laatste staat aan het eerste veelal in den weg en iemands spraakvermogen staat dikwijls in omgekeerde reden tot zijn denkvermogen.

*

Bij een diplomaat, volksredenaar of parlementslid moet de omhaal of sierlijkheid der woorden vaak in de plaats treden van veelzeggendheid.

*

Verkeerd aangebrachte breedsprakigheid kan het effect van de schoonste gedachten te niet doen: niets dient de redenaar meer te vermijden dan zijn hoorder te gaan vervelen.

*

Een redenaar kan ook zichzelven roeren en meesleepen, zelfs meer dan zijn gehoor.

Ook waar het hart *niet* vol van is vloeit dikwijls de mond van over, terwijl hij zwijgt over datgene waar het hart wèl vol van is.

*

De tong is het krachtigst aanvalswapen, waarmede men het voorzichtigst dient om te gaan.

*

Het vereischt evenveel tact en menschenkennis, te weten wanneer men moet zwijgen als wanneer men moet spreken.

*

Het kost slechts één secunde een woord uit te spreken; maar geen tijd, hoe lang ook, volstaat om het ongesproken te maken, het keert evenmin terug als een afgeschoten pijl.

*

„Spreken is zilver maar zwijgen is goud" is een algemeen bekend en veel aangehaald spreekwoord, maar als zoovele spreekwoorden meer gekend dan toegepast.

*

Er bestaat een zwijgen, dat veelzeggender is dan een uitvoerig antwoord en welsprekender dan een stortvloed van woorden.

*

Een simpele intonatie van stem, een enkele traan, een licht gebaar of een onwillekeurige

gelaatsuitdrukking legt dikwijls op welsprekender wijze iemands zieleleven bloot dan een lang gesprek of uitvoerige bekentenis.

REDETWIST

Het doel van menig debat ligt niet in een zoeken der waarheid, maar in een zich oefenen in het verslaan van een tegenstander; voor velen is redetwisten niets anders dan een soort van intellectueel steekspel.

*

Dat men bij een debat zoo zelden te hooren krijgt: „daar heb je gelijk in", „daar had ik niet aan gedacht", „daarin schijn ik mij vergist te hebben", toont genoegzaam dat het er minder om te doen is de waarheid te vinden dan om gelijk te krijgen.

*

Wanneer iemand in een debat dreigt te worden verslagen, komt het dikwijls voor dat hij zich boos maakt bij gebrek aan genoegzame tegenargumenten; of wel hij negeert eenvoudig de opmerkingen van den tegenstander, wanneer hij zich niet in staat ziet ze te weerleggen.

*

Wie van ongelijk overtuigd wordt, is daarover dikwijls verontwaardigd. Ongelijk bekennen

vereischt dikwijls meer zelfoverwinning dan de bekentenis iets misdaan te hebben.

*

Wie in een debat zijn ongelijk weet te bekennen geeft daarmede een bewijs van geestelijke voornaamheid.

*

Waar iemand wordt aangevallen, verhoogt het gevoel van ongelijk te hebben dikwijls de scherpzinnigheid zijner zelfverdediging. De gave zich schoon te wasschen of in 't gelijk te stellen met behulp van uitvluchten, drogredenen of spitsvondigheden, is wonderlijk sterk bij den mensch ontwikkeld.

*

Eén doorslaand argument is meer waard dan tien halve, het gewicht der argumenten belangrijker dan hun aantal.

*

Er zijn menschen die het bezit van een zelfstandig oordeel meenen te moeten bewijzen door alle beweringen van anderen tegen te spreken.

*

Aan hun beweringen en theorieën hechten velen meer waarde dan aan hun daden en verrichtingen.

Meeningen worden dikwijls weersproken, niet omdat men het daarmede oneens is, maar omdat degene die ze uitsprak onsympathiek gevonden wordt.

*

Sommige menschen bestrijden hun eigen meeningen, zoo die komen uit den mond van anderen, zij schijnen er het monopolie van te willen bezitten.

*

Debatten gaan vaak langs elkander heen doordat de strijders niet dezelfde waarde en beteekenis hechten aan de erbij gebezigde woorden: een vruchtbare discussie is eigenlijk alleen mogelijk tusschen geestverwanten.

*

Waarover wij in onze jeugd gaarne met vuur discussieeren, daarover verliezen wij op later leeftijd vaak den lust tot discussieeren, omdat alsdan het leven ons de betrekkelijkheid van vele waarheden heeft doen inzien.

*

Wie op het spreekgestoelte staat vol begeerte naar succes bij zijn toehoorders, stoort zich gewoonlijk weinig aan het moreel gehalte zijner redetwistpraktijken; hij is daarin weinig kieskeurig, wanneer zij hem de overwinning beloven te bezorgen.

DERDE BOEK

LEVEN

Het gevoel is de drijfkracht van ons leven, maar het verstand zij het roer van ons levensschip.

*

Instinkt en rede komen dikwijls met elkander in botsing; de hevigste conflicten spruiten daaruit voort en gewoonlijk delft dan de rede het onderspit.

*

In de school des levens staat het onderricht nooit stil, vacantie wordt er niet gegeven.

*

Levenswijsheid is onmogelijk te verwerven zonder menigvuldige voorafgaande ervaring en zelfdoorleefde zielsberoering; uit boeken alleen kan zij niet geput worden.

*

Er zijn ver- en bijzienden in het leven: de laatsten zien niet het bosch, de eersten niet de boomen.

Levenswijsheid doet ons heel wat in het leven *minder* bewonderen, maar ook veel daarin *beter* waardeeren.

*

Alle dogmatiek verkeert in strijd met het leven.

*

Op de levenszee zwalken meer schipbreukelingen rond dan er reddingsbooten rondvaren.

*

De beste stelregel voor het leven is misschien wel deze: tracht te willen wat gij kunt en te kunnen wat gij moet.

*

Elke waarachtige autobiographie wordt tot een confessio.

*

De levensbeschrijving van een man is geheel onvolledig, wanneer zij geen rekening houdt met de rol die de vrouw in diens leven gespeeld heeft. Toch vindt men in de levensbeschrijvingen van groote mannen dikwijls niets vermeld omtrent hunne betrekkingen tot vrouwen, alsof die niet van het hoogste gewicht waren voor de teekening van hun karakter en levensgedrag.

JEUGD

De jeugd hecht minder pijnlijk aan het behoud des levens dan de ouderdom.

*

Het is maar gelukkig dat wij in de jeugd nog niet de bezadigde wijsheid van den ouderdom bezitten, anders zou de ondernemingsgeest voor een groot deel verloren gaan.

*

Eerst in den ouderdom leert men de voorrechten der jeugd op hun volle waarde schatten. Evenals gezondheid en menig ander geluk stelt men die eerst op den rechten prijs, wanneer zij onherroepelijk zijn vervlogen, en vaak ziet men eerst dàn helder in, hoe er het beste gebruik van ware te maken geweest. Hoe heerlijk zou het zijn, indien men zijn leven nog eens kon overdoen met dat verhelderd inzicht van later jaren; kon men de ervaring van den ouderdom vereenigen met de kracht der jeugd, dan ware daarmede een ideale bron van levensgeluk geschapen.

*

De schoonste leeftijd is wel die, waarop de onberaden hartstocht der jeugd voorbij is zonder dat zich nog een spoor van naderenden ouderdom voordoet.

De jeugd is ons gegeven om herinneringen voor den ouderdom te vergaren: schoone herinneringen uit het verleden kunnen ons nooit ontnomen worden, hoe onschoon het leven later ook worden moge.

*

Liever de herinnering aan doorstane rampen en gevaren dan slechts die aan een volkomen effen, glad en onbewogen verleden.

*

Het langst leefde hij, die het meest doorleefde: de lengte van iemands leven hangt af van den inhoud dien hij er aan heeft weten te geven.

*

Een boom draagt geen vrucht alvorens gebloeid te hebben. Van een mensch daarentegen worden schoone vruchten verwacht, ook al heeft hij nimmer een bloeienden lentetijd gekend.

*

„Te laat" is een vreeselijk woord, dat niet te dikwijls in iemands leven moet voorkomen, wil hij niet in neerslachtigheid allen levensmoed verliezen.

*

Eén enkel oogenblik in ons leven, waarvan wij verzuimden het rechte gebruik te maken, kan beslissend zijn voor ons gansche verdere leven.

Wie voor ontgoochelingen wil bewaard blijven moet jong sterven.

OUDERDOM EN DOOD

Wanneer ons wordt gezegd dat wij er jong uitzien, is dit een verdacht teeken van naderenden ouderdom.

*

Wie niets meer verwacht van de toekomst, diens jeugd is voorgoed verstreken.

*

Beter dan in zijn ouderdom op zijn lauweren te gaan rusten is het, als een Voltaire tot den einde toe, zij het in een vertraagd tempo, te blijven voortwerken. Lichamelijk zoowel als geestelijk zal men beter daarbij varen en gezonder er bij blijven.

*

Zoolang men nog voelt te moeten strijden en arbeiden, zoolang heeft men nog niet afgerekend met het leven; zoolang men nog werklust en werkkracht bezit, zoolang verlangt men nog niet naar zijn levenseinde.

*

Weten oud te worden op waardige wijze, is een levenskunst bij welke de wijsheid op een zware proef gesteld wordt.

De tragedie van vele grijsaards ligt hierin, dat zij te jong zijn voor hun jaren, hun lusten en affecten niet in harmonie verkeeren met hun leeftijd.

*

Bij menigeen worden in den ouderdom de gelaatstrekken niet minder schoon. Integendeel, wanneer de hartstochten hebben plaats gemaakt voor innerlijke vrede, blijmoedigheid en vergevingsgezindheid, winnen zij in uitdrukking.

*

Dat wij ons bij het langzaam naderen van den dood allengs zwakker en hulpbehoevender gaan voelen mag gelukkig heeten, want het maakt het scheiden uit dit leven ons gemakkelijker.

*

Vele afgeleefde ouden van dagen zijn als kinderen die maar steeds willen opblijven en niet gaan slapen, ook al kunnen zij van moeheid nauwelijks meer uit de oogen zien, niet meer in staat zich met iets te amuseeren.

*

Ouderen van dagen en jongeren van jaren hebben zóó verschillende aspiraties, dat hun onderlinge omgang zelden beide partijen vermag te bevredigen. Slechts met tegenzin erken-

nen de eerstgenoemden het goed recht van de afwijkende inzichten van een jonger geslacht, dat onder hun oogen opgroeide tot volwassenheid.

*

Het voortdurend zich bezighouden met den dood is niet bevorderlijk voor de vruchtbaarheid van het leven.

*

Er worden ook geestelijke zelfmoorden gepleegd, meer nog dan lichamelijke.

*

Er bestaat niet slechts een schijn*dood*, er bestaat ook een schijn*leven*. Dikwijls is de ziel reeds lang vóór het lichaam afgestorven.

*

Een versleten uurwerk is dikwijls de moeiten en de kosten van reparatie niet waard; men vraagt zich wel eens af of hetzelfde niet geldt van menig menschelijk uurwerk.

*

De wijsbegeerte die men behoeft bij leven en gezondheid, is eene andere dan die welke past bij ziekte en bij sterven.

*

Eerst op hun sterfbed komen velen tot bezinning huns levens; zij vangen, naar Seneca zegt, eerst aan te leven op 't oogenblik van hun sterven.

Indien men gelooft aan de heerlijkheid van het hiernamaals behoeft men niet op te zien tegen den dood, anders begaat men eene schromelijke inconsequentie.

*

Bij een begrafenis vormen de waarlijk bedroefden gewoonlijk niet de meerderheid der deelnemers aan den stoet.

*

Er sterven waarschijnlijk niet veel menschen zonder dat iemand zich in stilte over hun dood verheugt.

*

Een luisterrijke begrafenis vindt gewoonlijk minder plaats ter wille van den overledene dan van zijn nabestaanden.

*

De laatste eer, iemand bij zijn begrafenis bewezen, is dikwijls terzelfder tijd de eerste die hem ten deel valt.

*

Nog levenden, die voor ons reeds zijn gestorven, zijn een pijnlijker bezit dan betreurde dooden die in schoone herinnering bij ons voortleven.

ARBEID

De paradijsvloek, die den mensch als straf den arbeid oplegde, strekte hem tot zegen.

*

Een werkzame geest werkt dikwijls in zijn vrijen tijd het hardst.

*

Zichzelf zijn bezigheid te mogen kiezen is de vacantie van den vlijtige.

*

Voor den vlijtige bestaat de week uit zes feestdagen en één rustdag.

*

Wie druk bezig is, heeft geen tijd zich bezig te houden met zichzelven en door droeve overpeinzingen en een voortdurende ontleding zijner gevoelens zich het levensgeluk te vergallen.

*

Niets doen kan vermoeiender zijn dan vlijtig werken; er bestaat een moeheid, die opgeheven wordt door arbeid.

*

Men zoekt tijdverdrijf en beweert terzelfder tijd dat „tijd is geld". Die kostbare tijd dus wordt „verdreven", d.w.z. verkwist en vermorst.

In de beambtenwereld munt menigeen uit door de vlijt en bekwaamheid zijner ondergeschikten.

*

Het minst tijd voor iets hebben gewoonlijk zij, die niets te doen hebben, vooral wanneer het geldt een ander behulpzaam te zijn.

*

Menige harde taak wordt verzacht door de sleur die haar werktuigelijk doet verrichten.

*

Men ga in zijn beroep op, niet onder.

*

Verveling is de gerechte straf voor den luiaard; elke arbeid, welke ook, verdrijft de verveling, hij laat er geen ruimte voor over.

*

Wie telkens kaartspel als tijdverdrijf behoeft, toont daarmede zijn te groote armoede van geest om zich bezig te kunnen houden met vruchtbaarder arbeid. In plaats van van gedachten wisselen de kaartspelers van kaarten.

*

Wie zich verveelt gaat licht anderen vervelen. Wie geen raad weet met al zijn vrijen tijd, is een plaag voor hen die het te druk hebben om met hun tijd verlegen te zitten.

Niets kan vervelender zijn dan pretjes en vermaken die ons niet aanstaan en niet bij ons karakter passen.

*

Weinig verveelt meer dan een onafgebroken reeks van feestdagen: een feest heeft slechts zin als afwisseling en onderbreking van arbeid.

RIJKDOM

Rijk is de mensch die heeft wat hij begeert; hoe minder hij begeert, des te meer kans heeft hij zich rijk te voelen.

*

Ook rijkdom vereischt oefening van gebruik, ook voor het verdragen van een groot geldelijk geluk wordt moreele draagkracht vereischt.

*

De fortuin is blind, behalve in 't oog van hem dien zij begenadigt.

*

Of er wel velen rijk zijn geworden door het lezen van boeken als „de kunst van rijk te worden" of „de weg naar fortuin", — in de eerste plaats de schrijvers dier boeken zelven?

*

Vele onnoodige dingen worden gekocht omdat zij zoo goedkoop of . . . omdat zij zoo duur zijn.

Een stokpaardje kost dikwijls meer aan onderhoud dan een levend paard.

*

„Alles is voor geld te krijgen", zoo heet het. Jawel, behalve gezondheid, huiselijk geluk, vriendschap en liefde, verstand en tevredenheid, — m.a.w. al datgene wat hechten doet aan 't leven en er de eigenlijke waarde aan verleent.

*

De menschen die aan den overvloedigsten disch plaats nemen, hebben gewoonlijk den minsten honger.

*

De aanblik van anderer ellende doet schamen voor eigen overdaad.

*

De begeerte naar weelde is minder afkeurenswaardig dan het denkbeeld er een vanzelfsprekend recht op te kunnen doen gelden.

*

Vele zoogenaamd vrijwillige giften zijn in waarheid afgedwongen aalmoezen.

*

Rijkdommen versmaden wil nog niet zeggen ze weggeven.

*

Het grootste voordeel van geldbezit is, het denken aan geld onnoodig maken.

De zorgenlooze is te benijden, de zorgelooze te beklagen.

*

Overleg maakt dat men *over*legt.

*

De gierigaard bezit niet zijn rijkdommen maar wordt door deze bezeten.

*

Wat men bij anderen gierigheid of verkwisting noemt, betitelt men bij zichzelf als spaarzaamheid of gulheid.

KARAKTER

Zelfbedrog is voor velen een onmisbaar middel tot psychisch zelfbehoud. Het is voor hen een beveiliging tegen ondergang, een zelfverdediging waardoor zij zwakheden en onvolkomenheden zich ontveinzen om zich het leven dragelijk te maken.

*

De meeste menschen kunnen niet leven zonder een goede dosis autosuggestie en zelfbedrog, slechts weinigen zijn in staat omtrent zichzelf de volle naakte waarheid te verdragen.

*

Niemand bedriegt men meer en gemakkelijker dan zichzelven, en dat nog wel zonder het zelf te merken.

Konden wij ons spiegelbeeld ontmoeten, dan zouden wij dien dubbelganger waarschijnlijk weinig bewonderen en niet tot onzen boezemvriend maken.

*

Voor veler geluk is het wellicht maar beter, dat zij niet te ver zijn voortgeschreden in zelfkennis. Te veelvuldig toegepast, loopt zelfanalyse groote kans meer kwaad dan goed te stichten.

*

Zelfkennis is weinig bevorderlijk voor eigenliefde, maar zij is in staat ons zachtzinniger in oordeel, verdraagzamer en vergevingsgezinder te maken.

*

Zelfbezinning wordt dikwijls door iemand vermeden om niet de leegheid van zijn bestaan zich bewust te worden.

*

In hun mierenvlijt komen velen nimmer tot zelfbezinning, en den daartoe beschikbaren vrijen tijd besteden zij wel zoo lief aan ontspanning en tijdverdrijf.

*

In den strijd met ons lot kunnen wij door anderen geholpen worden, den strijd met onszelven moeten wij *alleen* uitvechten.

Een vijand kan dikwijls meer tot onze karaktervorming bijdragen dan een boezemvriend.

*

Zoo dwaas het is, te hoog van zichzelven te denken, zoo verslappend is het, zichzelf te gering te schatten. Zonder vertrouwen in de overwinning kan geen veldslag gewonnen worden.

*

Verloren zelfvertrouwen is moeilijker te herwinnen dan het vertrouwen in anderen.

*

Slaaf van zichzelf zijn is de slavernij waaraan men zich 't moeilijkst kan onttrekken.

*

Zelfgenoegzaamheid is het pantser der dwazen.

*

Volharding is een bewijs van kracht, koppigheid en eigenzinnigheid een kleinzielige karikatuur van wilskracht en karakter.

*

Door niets bijkans wordt de mensch meer gekenmerkt dan door de objecten zijner belangstelling.

*

Wat den invloed aangaat, dien zijn woonplaats heeft op iemands karakter, aspiraties, zeden en levenswijze, is een breedtegraad van meer gewicht dan een lengtegraad.

Groote eigenschappen van karakter kunnen door kleinzieligen niet naar verdienste gewaardeerd worden.

*

Het is beter in het kleine groot dan in het groote klein te zijn.

*

Groote karakters worden door leed gestaald, zwakke gaan er door te gronde.

*

Voor de hoogstaanden is trots wat bij anderen geraaktheid is, en minachting wat bij anderen zich omzet in wraak.

*

Hooger eischen aan zichzelven stellen dan aan anderen, is een kenmerk van hoogen zielenadel.

*

Een edel karakter lijdt onder de ondeugd van anderen, ook al lijdt hijzelf daarvan geen enkel nadeel.

*

Het is geen groote ziel, die nimmer vermag vergiffenis te vragen.

*

Grootzieligen schenken gaarne hun vertrouwen, zwakken en kleinzieligen zijn daartoe te vreesachtig.

Groote dingen komen niet tot stand langs den gulden middenweg, hoe goed dit pad in het gewone leven zijn moge.

*

Wie zwanger gaat van grootsche voornemens, begint niet met een pijnlijke voorzichtigheid in optreden, een overdreven wikken en wegen van de waarschijnlijkheid van zijn slagen.

GEMOED

De schaduwzijde van hoog te staan zoowel in verstands- als in gemoedsleven, is moeilijk vrienden te vinden die ons geheel begrijpen. Hoe hooger iemand staat in karakter en ontwikkeling, des te moeilijker valt het hem, gelijkwaardige geestverwanten te vinden, met wie hij op vruchtbare wijze kan verkeeren.

*

Adel van karakter is dikwijls een beletsel om maatschappelijk vooruit te komen.

*

Ontevredenheid met zichzelven wreekt zich dikwijls op de omgeving, als ware deze de schuldige. Wie met zichzelven in onvrede leeft, kan met de wereld geen vrede hebben; hij wordt twistziek en laat anderen voor zijn misnoegde stemming boeten.

Slechts wie zichzelven weet te beheerschen is in staat over anderen te heerschen.

*

Zelfbeheersching is de schoonste heerschappij, maar ook de moeilijkste.

*

Ook in het zieleleven worden Pyrrhusoverwinningen behaald.

*

Hartstocht maakt den mensch sterker of zwakker, al naarmate die in bedwang gehouden wordt.

*

Hartstocht verheft de kleine en verlaagt de groote zielen; hij maakt zwakkelingen tot helden en helden tot zwakkelingen.

*

Niets prikkelt de levensenergie meer dan sterke gemoedsbewegingen, maar niets ook sloopt haar meer.

*

Hartstocht is altijd een passio, een staat van lijden en van slavernij, een duidelijk beeld van onvrijheid.

*

Wij hechten veelal meer aan hen wien wij liefde bewijzen dan aan hen, van wie wij weldaden ontvangen.

Medevreugde is zeldzamer dan medelijden.

*

Er zijn gevoelens die wij eerder aan anderen verraden dan aan onszelven bekennen.

*

Het valt gemakkelijker geestdrift te ontsteken dan haar te onderhouden.

*

In een driftige bui laat men zich menig onvertogen woord ontvallen, maar ook menige waarheid.

*

In alle uitbarstingen van toorn ligt zeker gevoel van onmacht besloten, een heftig optreden bewijst gewoonlijk een gebrek aan kracht en zelfvertrouwen.

*

Hoe meer begeerd, des te meer ontbeerd.

*

De psycholoog kan eigenlijk alleen goed doorgronden die zielsprocessen, welke hij in meerdere of mindere mate in eigen psyche terugvindt.

SMART

Hoe grooter de ontvankelijkheid voor smart, des te grooter ook die voor vreugde; voor middelmatige naturen zijn noch de hoogste vreugde, noch de hoogste smart weggelegd. Kunstenaars en genieën beleven de sterkste genietingen, maar ook de sterkste leedaandoeningen.

*

Een zeer sterken lust kunnen wij evenmin langdurig verdragen als een sterken onlust; op de hoogste bergtoppen kunnen wij evenmin lang verwijlen als in de grootste diepten.

*

Een leven zonder eenig leed ware een kleurloos leven en zou ondragelijk vervelend worden. De smart is de oefenschool van het gemoedsleven en zij verrijkt dit met schakeeringen die een volkomen leedloos bestaan nimmer zou opleveren.

*

Tegenspoed is een onmisbare leerschool voor levenswijsheid, voorspoed alléén is geen goede leermeester.

*

Bij het zwaarste leed dat ons overkomt zoeken wij geen troost, want wij weten, dien toch niet te kunnen vinden.

De diepste wanhoop heeft een grijnslach op 't gelaat.

*

Berusting is de heldenmoed der door het leven verwonnenen.

*

Berusting, hoe edel en lofwaardig ook, is toch altijd een gedeeltelijke zelfmoord.

*

Er is minder philosophie toe noodig om de groote slagen dan om de voortdurende kleine verdrietelijkheden des levens met lankmoedigheid te dragen.

*

Het leed, dat niet gezien wordt, is het zwaarste, verborgen tranen zijn de bitterste. Bij lijden in stilte ervaart men geen medelijden, noch kan men zijn leed verlichten door zijn hart aan anderen uit te storten.

*

Beklag over het leed in deze wereld gaat uit van de volkomen ongerechtigde veronderstelling als zoude die wereld zijn aangewezen, de menschelijke wenschen te bevredigen, en als zouden de belangen en de waardeschool der natuur moeten overeenkomen met de onze.

Eerst door eigen lijden komt men tot waar medelijden met anderen; de levensgenieter koestert er zekeren afkeer tegen, zich te verdiepen in anderer leed, hij wordt niet gaarne gestoord in zijn genot.

*

Gezamenlijk gedeeld leed, ontbering of ongeluk schept meer onderlingen band dan gezamenlijk gedeeld genot, rijkdom of voorspoed.

*

Een vrouw te zien huilen is deerniswekkend en verteederend, een man te zien weenen schrijnend en hartbrekend.

*

In eenzaamheid gestorte tranen zijn als een gebed. Aan 's werelds loop vermogen zij niets te veranderen, maar zij schenken berusting in het onafwendbare.

*

De kleine verdrietelijkheden des levens zijn soms in staat een groot levensleed minder voelbaar te maken.

*

Er zijn menschen die hun droefheid kweeken als een kostbare plant, die zij niet gaarne zouden zien sterven.

Sommigen gevoelen zich aangetrokken tot wat hen ergert. Ergernis schijnt voor hen een levensbehoefte te zijn; en gelijk een kalkoensche haan blazen zij zich op in verontwaardiging, alleen uit lust zich op te blazen.

*

Velen hebben wèl begrip van het smartelijke en droefgeestige, maar zij missen elk gevoel voor het tragische.

GELUK

Blijmoedigheid en opgewektheid zijn meer waard dan uitbundige vreugde, zij zijn duurzamer en standvastiger, minder afhankelijk van wisselende stemming. Een goed humeur is bijkans onontbeerlijk voor ons levensgeluk.

*

Van hoe eenvoudiger aard onze geluksbronnen zijn, des te minder kans loopen wij, ze te zien vertroebeld; gelijk het minst ingewikkeld uurwerk het minst onderhevig is aan storing en smakelijk toebereide gewone spijzen ons langer blijven behagen dan uitgezochte lekkernijen.

*

Bij de jacht naar geluk heerscht de grootste ijver; maar de meeste jagers zijn te kortzichtig om het edel wild goed te kunnen onderscheiden.

In het koortsachtig streven naar geluk worden de rustige en eenvoudige geluksbronnen, die ongezocht op onzen weg liggen, over 't hoofd gezien. Dikwijls zien wij het geluk niet, wanneer het voor 't grijpen ligt, gelijk iemand zijn bril kan zoeken dien hij op den neus heeft.

*

Wat men *is,* draagt meer tot ons geluk bij dan wat men *heeft.* De dwaas verwacht voor zijn geluk alles van zijn levensomstandigheden, de wijze van zijn gemoedstoestand.

*

Hoe meer het geluk van buiten komt, des te grooter kans heeft het ineen te storten.

*

Hoe meer iemand in zichzelven vermag te vinden, des te minder is hij voor zijn geluk aangewezen op anderen en des te minder heeft hij behoefte aan gezelschap. Een Spinoza en een Descartes hebben zich in hun eenzelvig leven geen oogenblik ongelukkig gevoeld.

*

Men moet wèl zelf zijn geluk smeden, maar niet anderen daartoe als aambeeld gebruiken.

*

Geluksgevoel maakt den mensch vreedzaam en beminnelijk, evenals ontevredenheid met zijn lot hem norsch en onvriendelijk maakt.

Het gelukkigst is wel hij, bij wien plicht en genoegen samenvallen.

*

Door mede te werken tot het geluk van anderen vermeerderen wij tegelijk ons eigen geluk, eensdeels door de erdoor ondervonden voldoening, anderdeels door de dankbaarheid van hen tot wier levensgeluk wij bijdroegen.

*

Niet het ware geluk maar het schijngeluk wordt ons door anderen 't meest benijd.

*

Aan 's menschen geluk heeft de geweldige voortschrijding der techniek en de uitvinding van zoo menige machine misschien meer kwaad dan goed gedaan.

*

Een jarenlang gekoesterde wensch komt dikwijls eerst tot vervulling, wanneer wij de vatbaarheid ervan te genieten verloren hebben. Deze is dan als een erfenis, ons ten deel gevallen wanneer wij er door hoogen ouderdom geen recht gebruik meer van kunnen maken, terwijl wij in vroeger jaren met een tiende van het bedrag overgelukkig zouden zijn geweest.

Er zijn menschen, die ons vervelen met hun geluk; zij spreken er voortdurend over en eischen van ons dat wij vol belangstelling daarnaar luisteren. Het maakt den indruk als wilden zij ons jaloersch maken en dan van dien naijver genieten.

*

Het is het onnoodige en strikt overbodige, dat de grootste bekoring verleent aan ons leven en waar velen het minst buiten kunnen: de kunst bv. is voor dezen een onontbeerlijke levensbehoefte.

*

Menigeen zou zich minder ongelukkig voelen, indien hij besluiten kon minder aan zichzelf te denken.

*

Voor dengene, wiens lot hem geen bevrediging schenkt, kan het aanhangen eener pessimistische levensbeschouwing tot troost strekken, omdat deze de ongenoegzaamheid van zijn leven generaliseert en verheft tot algemeenen regel.

*

Een algemeene geluksleer is niet te geven; vandaar het onvruchtbare van een andermans geluk te willen beredderen naar eigen maatstaf van lust en onlust. Eenzelfde omstandigheid

kan bij den een het levensgeluk verhoogen, bij den ander in even sterke mate daar afbreuk aan doen; gelijk uit eenzelfde metaalmassa zoowel kanonnen als ploegijzers kunnen gegoten worden.

EENZAAMHEID

Wat men ook van iemand te weten kome, zelden of nooit dringen twee menschenkinderen volkomen in elkanders zieleleven door; zelfs na jarenlangen omgang blijven er, ook voor den besten vriend, nog geheimenissen en raadselen over.

*

In het diepst van zijn wezen is de mensch op zichzelf aangewezen en blijft hij eenzaam zonder begrijpende en meevoelende metgezellen.

*

Den langsten tijd van ons leven verkeeren wij met onszelven; het is dus zaak ervoor te zorgen, dat wij dat gezelschap kunnen waardeeren en er ons niet in vervelen.

*

Een der voornaamste bestanddeelen in de opvoeding moest zijn, te leeren eenzaamheid verdragen en voor zijn levensgeluk niet steeds het gezelschap van anderen van noode te hebben.

Elke hoogstaande eigenschap vereenzaamt, op de hoogten is het altijd eenzaam.

*

Eenzaamheid te kunnen verdragen is een bewijs van karakter. De meesten kunnen het niet stellen zonder voortdurend van buitenaf te worden beziggehouden en afgeleid. Zij zoeken steeds het gezelschap van zichzelven te ontvlieden: hen benauwt de eenzaamheid, die zij schuwen omdat zij hun de innerlijke leegte tot bewustzijn brengt, waaraan zij lijden.

*

De alledaagsche mensch is weinig ontvankelijk voor de aangrijpende schoonheid en verhevenheid van het woeste hooggebergte, waar hij, ver van alle menschengewoel, zich als in 't niet voelt verzinken. Liever blijft hij in de hem vertrouwde veilige vlakte dan op te stijgen tot zulke gevaarlijke hoogten om er in huiverende verrukking nieuwe vergezichten zich te zien geopend.

*

Eenzaamheid is onontbeerlijk voor alle scheppend werk.

*

Niemand lijdt meer aan eenzaamheid dan de denker, maar niemand ook vermag haar beter te verdragen.

Nergens kan men zich eenzamer voelen dan in een menigte, nergens meer anonymus dan in een wereldstad.

*

Te midden van een gezelschap, waarin men niet thuis behoort, voelt men zich eenzaam; *niet* in de eenzaamheid der vrije natuur of van de studeerkamer.

*

Zoo aangenaam vaak het alleen *zijn* is, zoo onlustvol het alleen *staan.*

*

Geen drukkender gevoel dan het besef dat niemand u missen zou, wanneer gij er niet meer waart.

VRIENDSCHAP

De liefde is blind, de vriendschap houdt zich blind.

*

Vriendschap is zeldzamer dan liefde, want voor haar is meer onderlinge geestverwantschap noodig.

Het is moeilijker de echte vriendschap van een man dan de liefde van een vrouw te *winnen.* Maar moeilijker ook is het, de liefde van een vrouw dan de vriendschap van een man te *behouden.*

*

Voor mannen valt het gemakkelijker zonder liefde dan zonder vriendschap te leven, voor vrouwen is het juist omgekeerd.

*

Wie ongelukkig is in de liefde, leert de vriendschap des te meer waardeeren.

*

Met den naam „vriend" wordt te overdadig omgesprongen; men ontneemt hem daardoor veel van zijn waarde. Wie van al zijn kennissen als van zijn vrienden spreekt, heeft waarschijnlijk geen enkelen waren vriend.

*

Een ware vriend wijst ons op onze fouten, een valsche maakt er anderen op opmerkzaam.

*

Een vriend van wien men de waarheid niet kan hooren, is geen ware vriend.

*

Zijn vijanden leert men kennen in voorspoed, zijn vrienden in tegenspoed; deze laatste is bi-

zonder geëigend om ware vrienden van valsche te onderscheiden.

*

Geen ware vriendschap zonder wederzijdsche vertrouwelijkheid en openhartigheid.

*

Kan men urenlang met iemand stil zonder spreken in een kamer samenzijn, terwijl men toch elkanders gezelschap niet zou willen missen, dan bewijst dit een sterke genegenheid.

R A A D

De mensch is gemeenlijk vrijgeviger met goeden raad dan met het goede voorbeeld; gelijk hij gewoonlijk met ongevraagden raad vrijgeviger is dan met gevraagde hulp.

*

Met een raadgeving, voor welker opvolging onze hulp niet vereischt wordt, zijn wij altijd gul.

*

Ongevraagde raadgevingen wekken gewoonlijk meer weerzin dan zij nut stichten.

*

Menigeen volgt zijn eigen inzicht, na eerst dat van anderen gevraagd te hebben.

Het meest worden die raadgevingen opgevolgd, die onzen wenschen in 't gevlij komen; het oordeel van anderen wordt vaak alleen ingewonnen om eigen oordeel te hooren bevestigen.

*

Wil een raadgeving nut hebben, dan moet zij niet al te moeilijk zijn op te volgen.

VIJANDSCHAP

Gemeenschappelijke haat doet onderlinge vriendschap sluiten.

*

De hand die leidt wordt gezegend, de hand die voortstuwt verfoeid.

*

Van hen die men haat ziet men de gebreken door een vergroot-, de deugden door een verkleinglas.

*

Haat valt beter te verdragen dan verachting, ook al brengt hij ons meer nadeel toe.

*

De haat dien wij anderen toedragen, doet gewoonlijk meer afbreuk aan ons eigen geluk dan aan het hunne.

De gevaarlijkste vijanden zijn die welke men voor vrienden houdt.

*

Fluweelen klauwen zijn het meest te duchten.

*

Een vijand geringschatten is zijn gevaarlijkheid vergrooten.

*

Wie een ander bedreigt zonder zijn bedreiging te kunnen waarmaken, maakt zichzelf belachelijk.

*

Vijandschap wordt eerder door liefde en grootmoedigheid dan door haat en strijdlust opgeheven. Dit is een aloude, reeds lang bekende waarheid, die evenwel slechts zelden wordt in toepassing gebracht.

*

Door vergiffenis te schenken verheft men zich boven hem die ons kwaad deed.

*

Vergeven schenkt op den duur grooter voldoening dan wraak nemen.

*

Na de wraakneming is vergeving niet moeilijk.

*

Een vergevingsgezindheid die zich eerst op het sterfbed openbaart, heeft weinig beteekenis.

Het valt ons moeilijker vergiffenis te vragen dan te schenken.

*

Een bitter verwijt wordt dikwijls ontzenuwd door een vrijwillige bekentenis van berouw of ongelijk.

VERTROUWEN

Geen ware affectie zonder vertrouwelijkheid. Zonder deze laatste houdt een omgang spoedig op of verkrijgt hij een slechts zakelijk of banaal karakter.

*

Een ware vertrouwelijkheid kan alleen wederkeerig wezen; men kan geen gemoedsgeheimen openbaren aan iemand, die zelf over de zijne steeds een diep stilzwijgen bewaart.

*

Vele menschen zijn te vreesachtig van nature om zich het genot te gunnen van intimiteit; zij komen nooit tot openhartigheid van omgang uit kleinzielige voorzichtigheid.

*

Zonder onderling vertrouwen is een samenleving op den duur onmogelijk.

*

Wie zonder geldige reden wantrouwt verdient bedrogen te worden.

Een in ons gesteld vertrouwen is een sterke prikkel ons dat vertrouwen waardig te maken.

*

Ten onrechte schijnen velen van de meening uit te gaan, dat zij door het ons schenken van hun vertrouwen nu ook het recht hebben wederkeerig van ons vertrouwen te eischen.

*

Een vertrouwen, dat men heeft verloren, wordt des te moeilijker herwonnen naarmate het dieper was.

*

Tot de ellendigste ontdekkingen in het leven behoort die van zijn vertrouwen verspild te hebben aan een onwaardige, die er misbruik van maakte.

*

Wanneer de uitdrukking der oogen en de inhoud der gesproken woorden met elkander in tegenspraak verkeeren, is aan de oogen het meeste vertrouwen te schenken.

*

Vertrouw nimmer een geheim toe aan hem die tracht het u te ontfutselen.

*

Gij moet wel alles weten wat gij zegt, maar niet alles zeggen wat gij weet.

Wie meedeelt dat hij een geheim kent, heeft het reeds half verraden.

*

Het zegel van geheimhouding is gemaakt van een soort van was die gemakkelijk smelt.

*

Er zijn menschen die schijnen te meenen dat het vertellen van een andermans geheimen henzelven gewichtig en belangwekkend maakt.

*

Menig geheim omtrent onszelven, dat wij zorgvuldig verzwegen hielden, wordt toch onwillekeurig door ons onthuld door onze gelaatsuitdrukking die wij niet beheerschen konden.

OMGANG

Geestrijke dranken worden veelal meer gewaardeerd dan geestrijke gesprekken, misschien wel omdat men bij die laatste zelf niet genoeg aan 't woord kan komen.

*

Bij een goede conversatie is luisteren even belangrijk als spreken, maar voor menigeen is de eerste kunst veel moeilijker.

Er zijn menschen, die ons tot spreken brengen door hun stilzwijgendheid, gelijk er anderen zijn die ons stil maken door hun woordenrijkdom.

*

Van iemand, die op al onze vragen dadelijk een antwoord gereed heeft, maken die antwoorden ons gewoonlijk niet veel wijzer.

*

Een compliment bedenken is gemakkelijker dan het snedig beantwoorden.

*

Indien men een vrouw nooit tegenspreekt, dan is dit, zoo niet uit beleefdheid, òf omdat men haar te lief heeft òf omdat men haar te onbelangrijk vindt.

*

Er zijn menschen met wie de omgang ons verkwikt en nieuwe levenskracht en zelfvertrouwen bijbrengt. Maar er zijn er ook, met wie de omgang ons verzwakt, wankelmoedig maakt en neerdrukt.

*

De beleefdheid vordert dikwijls van ons, dat wij het doen voorkomen iets niet te weten wat wij allang wisten, wellicht nog beter dan de verteller.

In een gezelschap richt zich beleefdheidshalve het peil van het gesprek naar de minder ontwikkelden, gelijk een vloot slechts zóó snel vaart als de langzaamst varende schepen die er deel van uitmaken. Aan hooger ontwikkelden kunnen zulke bijeenkomsten dan ook moeilijk eenig gewin opleveren.

*

In een gezelschap van elkander onsympathieken kan het gesprek, wil het niet ontaarden in een onaangenaam twisten, slechts loopen over onbeduidendheden, waarover geen enkel meeningsverschil kan bestaan en waarbij ieder om de hooggaande verveling verlangend uitziet naar het einde.

*

Beleefdheid is een kleine munt die men steeds op zak dient te hebben.

*

Onbeleefdheid wordt dikwijls voor natuurlijkheid versleten en als zoodanig goedgepraat, evenals grofheid verontschuldigd wordt als openhartigheid.

*

Er zijn beleefdheden die op een afstand houden.

Een beleefdheid, die wordt afgeslagen, zegt meer dan eene die bewezen wordt.

*

Gemaaktheid is de parodie van wellevendheid, gelijk deftigheid het spotbeeld is van eerwaardigheid.

*

De stijfste menschen maken de diepste buigingen.

*

De eerste ontmoeting met een nog onbekende is als een kleine ontdekkingsreis, waarop men poolshoogte neemt om uit te vinden in welk gebied men verzeild is geraakt. Somwijlen voelt men zich in het nieuwe gebied dadelijk thuis, maar een andermaal voelt men er zich vreemd en moet er eerst aan gewend raken, alvorens er zich behagelijk te gevoelen.

*

Niets vervelender dan een groote disch, waaraan de gasten geplaatst zijn naar rangorde van stand en beroepsvoornaamheid, zonder dat rekening is gehouden met het zielkundig bij elkander passen der tafelburen.

*

In een gezelschap wordt vaak over alles gesproken, behalve over datgene waarvan allen het meest vervuld zijn.

Een conversatie, die slechts bestaat uit zwaarwichtige betoogen en bewijsvoeringen, is al even vervelend en onbevredigend als eene die slechts loopt over onbeduidendheden.

*

Niets is in gezelschap pijnlijker dan dat de aandacht wordt gevestigd op iets waarover wij ons schamen en dat wij onopgemerkt waanden.

*

In de uitgaande wereld wordt van een hooggeplaatste iets schandelijks door de vingers gezien, mits iedereen van het gezelschap, omdat er niet openlijk over werd gesproken, den schijn kan aannemen er onkundig van te zijn.

*

Evenals het kostuum dat hij draagt van invloed is op iemands houding, zoo is de zetel waarin hij heeft plaats genomen, van invloed op zijn gesprek: in een geriefelijken leunstoel zal dit anders zijn dan in een hobbelstoel of op een tabouret.

*

Men kan niet in elk milieu geestig of philosophisch zijn. Want de inspiratie moet komen van het gezelschap waarin men verkeert en dat door zijn aandacht en belangstelling moet medewerken ons te bezielen en niet door volkomen onverschilligheid onze vindingskracht moet doen bevriezen.

Hoeveel bezoeken worden er niet afgelegd, die geen van beide partijen op prijs stelt.

*

Intrigeeren is voor sommige menschen op zichzelf reeds een genot, afgescheiden nog van wat zij ermede bereiken, gelijk het den jager doorgaans niet in de eerste plaats te doen is om den buit.

*

Het zou voor menigeen goed zijn, indien hij zich om zijn eigen zaken evenveel bekommerde als om die van zijn buurman.

*

Indiscreet wordt een vraag of mededeeling, wanneer het recht daartoe alleen zou kunnen ontleend worden aan een genoegzame vertrouwelijkheid van omgang.

*

De telefoon biedt iemand de gelegenheid heel wat dingen te zeggen, die hij anders niet zou wagen tot den ander te richten, — zoowel aangename als onaangename.

*

Wanneer vrouwen onze brieven zoogenaamd „beantwoorden", wil dit nog geenszins altijd zeggen dat het een antwoord is op de haar door ons gestelde vragen.

Een in emotie geschreven brief moet men nooit wegsturen dadelijk nadat hij is geschreven, maar liever eerst eenige dagen laten liggen. Zulk een ter ontlading van driften opgestelde brief kan dikwijls evengoed zijn doel bereiken en minder schadelijke gevolgen dragen, indien hij niet wordt verzonden maar vernietigd.

SCHAAMTE

Er wordt meer valsche schaamte gevonden dan schaamte.

*

Gewoonlijk schaamt men zich meer voor geldelijke dan voor geestelijke armoede.

*

Wie bloost verklapt daarmede een geheim dat hij verborgen wilde houden, ook zonder daarom nog van eenig schuldgevoel te behoeven vervuld te zijn.

*

Ook moreele oorvijgen doen de wangen kleuren.

*

Niet bescheidenheid, maar de vrees geen goeden indruk te maken, is de bron van bedeesdheid en verlegenheid. IJdelheid en schaamte, hoewel schijnbaar tegenstellingen, zijn beide

bewijzen van gevoeligheid voor het oordeel van anderen.

*

Het jonge meisje, dat bloost in gezelschap, denkt over den indruk dien zij maakt. Wie zich niet bekommert om het oordeel van anderen, beweegt zich vrijmoedig en is niet verlegen.

*

Verlegenheid uit zich dikwijls in een vorm van brutaalheid en onbeschaamdheid.

*

Preutschheid bewijst juist datgene, wat zij ontkennen wil. Zij is het omgekeerde van de onbevangen onschuld waarvoor zij wil doorgaan en een caricatuur van ware schaamte.

*

De preutsche ontbreekt het aan durf, zij zegt neen waar zij ja bedoelt; er bestaat ook een *moreele* ontmaagding.

*

Ware min kent geen angstvallige schaamte.

MODE

Niet slechts in kleeding heerscht mode; ook in vermaken, lectuur en meeningen is zij niet minder machtig en heerscht zij des te sterker, naarmate de mensch meer geworden is tot kuddedier.

In het volgen van mode en gebruiken vindt de zwakke een steun en aanvulling van zijn gebrekkige persoonlijkheid, die erdoor wordt bemaskerd.

*

De een volgt de mode uit gemakzucht, de ander uit veranderzucht, een derde uit behaagzucht, een vierde uit gebrek aan zelfstandig oordeel, een vijfde om toch vooral niet voor achterlijk te worden aangezien.

*

Een heerschende mode wordt later belachelijk gevonden, gelijk zij zelve haar voorgangster belachelijk vond.

*

Wij zijn niet dezelfde mensch in de verschillende kleederen die wij dragen. Zij kunnen ons moed inboezemen of beschroomd maken, ons zelfvertrouwen sterken dan wel onze vreesachtigheid doen toenemen.

*

Het grootste aantal kleederen wordt meegenomen naar een badplaats.

VIERDE BOEK

DE VROUW

Men kan wel eene psychologie van de vrouw schrijven, maar niet eene van den man, omdat de vrouwen een grootere onderlinge overeenkomst vertoonen en meer gemeenschappelijke kenmerken dragen dan de mannen, die, sterker individualistisch van aanleg, grooter neiging bezitten tot onderlinge verscheidenheid en afwijking van een algemeen type. Dit verschijnsel van hooger differentiatie bij het mannelijk geslacht treft men ook veelvuldig aan in het dierenrijk.

*

Groote hoedanigheden maken een vrouw bewonderenswaard, kleine aantrekkelijkheden beminnelijk.

*

Echte aanvalligheid is bij een vrouw slechts mogelijk, zoolang nog geen levensstormen over haar hoofd zijn heengegaan.

*

Schoone vrouwen hebben gewoonlijk meer aanbidders dan vriendinnen.

Op intellectueel gebied presteert de vrouw meer door inspiratie van anderen dan door eigen prestaties.

*

De schoonste vrouwen zijn gemeenlijk niet de verstandigste; haar ontbrak de prikkel haar geest te oefenen en haar kennis te verrijken om een tekort aan schoonheid te vergoeden.

*

Onbeduidend gesnap dient bij vrouwen soms om vrees of innerlijke onrust te maskeeren en intieme liefdesbetuigingen te voorkomen.

*

Ook ten opzichte van onbeduidende aangelegenheden kunnen jonge meisjes een hartstochtelijken ijver ten toon spreiden.

*

Een jong meisje is moeilijker te doorgronden dan tien gehuwde vrouwen.

*

Meermalen kan men opmerken in publieke vervoermiddelen, dat kleine nog zeer jonge meisjes veel meer de aandacht van medereizigers zoeken te trekken en willen zien dat er notitie van haar wordt genomen dan jongens van denzelfden leeftijd.

In de reproductieve kunst kan de vrouw het best met hoop op succes met den man wedijveren en op het tooneel of in de concertzaal als zijn mededingster optreden.

*

Vrouwen vertoonen steeds neiging te argumenteeren met voorbeelden, vergetend dat deze slechts kunnen dienen ter illustratie maar niet als bewijs.

*

Gelukkig zijn de vrouwen doorgaans verstandig genoeg om niet voor *geleerde* vrouwen te willen doorgaan en dat ook niet te willen wezen.

*

Het zoeken der waarheid alleen om haar zelfs wille zonder eenig nevendoel heeft voor de vrouw weinig bekoring. Personen en levenswederwaardigheden boezemen haar meer belangstelling in dan algemeene vraagstukken; zij voelt zich meer aangetrokken tot het onmiddellijke en concrete dan tot theorieën en abstracte bespiegelingen.

*

Mits niet verblind door hartstocht, doorgrondt de vrouw den man beter dan de man de vrouw. Eensdeels omdat zij raadselachtiger en onbere-

kenbaarder is dan de man, anderdeels omdat zij beschikt over een grooter intuïtief doorzicht, waardoor zij onmiddellijk aanvoelt wie haar genegen is en liefheeft.

*

Een vrouw zoekt bij haar beminde dikwijls onvereenigbare tegenstrijdige eigenschappen als moed en zachtzinnigheid, voortvarendheid en geduld.

*

Heerschzucht is in strijd met ware vrouwelijkheid.

*

Bij vele vrouwen moet haar feministisch streven een gebrek aan liefde vergoeden.

*

Het feminisme wil de vrouw in alles vrijmaken, behalve in wat voor haar het meest beteekent, haar geslachtelijkheid.

*

Van een huis een tehuis maken, waar men zich behagelijk voelt en gaarne verwijlt, is een kunst, toevertrouwd aan de huiselijke vrouw.

*

De gelukkige huisvrouw is de ergste vijandin der dogmatieke vrouwenbeweging.

Hoe gelukkiger een vrouw is in haar huisgezin, des te minder behoefte heeft zij aan vermaken buitenshuis.

*

De vrouw kan zich beter verdedigen tegen een menigte vereerders dan tegen één enkelen.

*

Ter verdediging harer eerbaarheid heeft menige vrouw een grooter strijd te voeren met zichzelve dan met den man.

*

Het verleden van een vrouw interesseert de menschen meer dan de toekomst van tien mannen.

*

Vrouwen zien liever dat wij haar geboorte*dag* kennen dan haar geboorte*jaar*.

*

Gewoonlijk besteedt een vrouw meer tijd aan haar uiterlijk dan aan haar gezondheid.

*

Zorg voor haar huishouding en die voor haar uiterlijke verschijning staan dikwijls bij de vrouw in omgekeerde reden tot elkander.

*

Menige vrouw acht zich des te meer gekleed, naarmate zij minder kleederen aan 't lijf heeft.

Vrouwen die zonder reden veelvuldig lachen, hebben gewoonlijk mooie tanden.

*

Der vrouwen tranen zijn dikwijls haar sterkste wapen.

*

De differentiatie der beide seksen is in den loop der tijden, tegelijk met de ontwikkeling der beschaving, niet af-, maar veeleer toegenomen.

*

Wel ligt in het onderscheid tusschen beide seksen een groote attractie tot onderlingen omgang, maar daarnevens ook een tragisch antagonisme en bron van veel teleurstelling en misverstand.

*

De vrouw staat dichter bij de natuur dan de man; in het instinktieve meer dan in het denken ligt haar grootste kracht.

*

Ten spijt van alle daartegen ingebrachte tendentieuse ontkenning is het mannelijk en het vrouwelijk denken in wezen verschillend. Juist daarom begrijpen zij elkander dikwijls zoo slecht en beoordeelen zij elkander dikwijls op zoo onjuiste wijze.

De vrouw, die den man gelijkt, wekt nieuwsgierigheid en wellicht zelfs bewondering maar nimmer liefde. Gelijkvormigheid doodt de aantrekkingskracht, waar aanvulling wordt gezocht, geen evenbeeld.

*

Door den man na te bootsen verliest de vrouw de aantrekkelijkheid van haren eigenaard en wordt zij als een sekseloos wezen, terwijl daarenboven het nagebootste altijd achterstaat bij het oorspronkelijke.

*

De vrouwen gelijken meer op kinderen dan de mannen, maar de mannen zijn naïever dan de vrouwen.

*

De man is ijdeler dan de vrouw, de vrouw behaagzieker van nature dan de man.

*

Speculeeren op 's mans ijdelheid is een der sterkste, zij het al niet een der edelste veroveringsmiddelen van de vrouw.

*

De vrouw, als emotioneeler van aard, laat zich in haar oordeel meer dan de man leiden door persoonlijke sympathieën en antipathieën.

HUWELIJK

De huwelijksstaat is veelal als een belegerde vesting: wie er buiten staan willen er in binnendringen, en wie er binnen zich ophouden zouden er zoo dikwijls gaarne uit willen.

*

Wanneer jonge meisjes er op uit zijn om met huwelijkscandidaten in aanraking te komen en zich onder hen een echtgenoot te veroveren, doen zij dikwijls alle moeite dit te maskeeren door voorgewende schijnmotieven, alsof het een schande ware, niet gaarne ongehuwd te blijven en als oude vrijster te sterven.

*

Een aanvankelijk te groote veeleischendheid en kieskeurigheid eindigt gewoonlijk met een aannemen van wat er nog te krijgen valt.

*

Voor de aanstaande echtgenooten is het te hopen, dat de jonge meisjes niet overeenkomen met de door haar als ideaal vereerde roman- en filmheldinnen.

*

De vrouw, die ons geen vriend zou kunnen zijn, is niet de meest gewenschte echtgenoote; het huwelijk stelt hooger eischen dan een tijdelijke minnerij.

Er bestaat ook eene door wettelijk huwelijk gesanctionneerde prostitutie, ook al wordt daarbij slechts één enkelen toegestaan daarvan gebruik te maken.

*

In een gelukkig huwelijk hebben de beide echtgenooten elkander zoowel geestelijk als erotisch, naar karakter zoowel als naar lichaam lief, geen van beide bestanddeelen kan daarbij gemist worden.

*

Ook zonder huwelijk kan liefde zedelijk zijn, maar een huwelijk zonder liefde is onzedelijk. Niet het huwelijk adelt de liefde, maar de liefde het huwelijk.

*

Menigeen bleef vrijgezel, niet uit geringschatting van, maar uit hoogachting voor het huwelijk.

*

Aan de keuze van een echtgenoot wordt dikwerf minder aandacht en critische zin besteed dan aan menige heel wat onbelangrijker zakelijke aangelegenheid.

*

Bij huwelijken uit berekening blijken later gewoonlijk groote rekenfouten te zijn gemaakt: een verstandshuwelijk getuigt meer van domheid dan van doorzicht.

Een huwelijk tusschen een man, die zijn hoogste levensdoel vindt in zijn werk, en een vrouw, die meent vóór alles voor haar pleizier op de wereld te zijn, moet noodwendig schipbreuk lijden.

*

Een verstandige vrouw, die haar man werkelijk liefheeft en begrijpt, remt niet zijn vlucht, maar effent hem integendeel den weg om hem behulpzaam te zijn in zijn streven, zelfs ten koste van haar eigen genoegens.

*

De zoogenaamd veilige haven van het huwelijk blijkt dikwijls achteraf verre van stormvrij.

*

Geslachtsdrift kan ook komisch of tragisch wezen, dikwijls zelfs beide tegelijk.

*

Een bezoek van vreemden is vaak noodig om in een gezin tijdelijk vrede te stichten.

*

Zoo storend een derde is vóór het huwelijk, zoo welkom is deze vaak daarna ter verlevendiging van de onderlinge conversatie.

*

Niets pijnlijker dan te verkeeren in een gezin waar onvrede heerscht en verholen haat; men heeft het gevoel als beging men een onkiesch-

heid met getuige te zijn van zooveel verborgen leed, zonder ook maar eenigszins bij machte te zijn dat leed op te heffen of te lenigen.

*

Een vrouw die zich noch tot het bezit van kinderen noch tot huishoudelijke bezigheden voelt aangetrokken, moest nimmer in den echt treden, tenzij haar aanstaande echtgenoot duidelijk vooraf had te kennen gegeven, zich daarbij neer te leggen en gansch andere aspiraties bij zijn vrouw te zoeken.

*

Er is geen enkele reden te bedenken, waarom ingeval van een kinderloozen echt en bij gezamenlijken wensch van beide echtgenooten, aan eene echtscheiding eenige hinderpaal zou moeten worden in den weg gelegd en in die private aangelegenheid eene belemmerende staatsinmenging reden van bestaan zou hebben.

MOEDER EN KIND

De vrouwelijke aanleg tot moederschap, onverschillig of deze zich al dan niet in zwangerschap openbaart, doet zich gelden in allerlei levensteekenen. Ook al wordt de vrouw geen moeder, toch ondervindt zij den invloed van de haar aangeboren vermogens tot moederschap.

Bij vele vrouwen is de liefde voor dieren een welkom surrogaat voor moederliefde.

*

Een moeder, die de zorg voor haar kind opoffert aan wereldsche vermaken, verdiende geen moeder te wezen.

*

De gehuwde vrouw, die uit zelfzucht het moederschap vermijdt, berouwt te laat dat zij daarmede haar rijkste geluksbron deed opdrogen en een eenzamen ouderdom tegemoet gaat.

*

Moederliefde is waarlijk niet wonderbaarlijk of edelmoedig, in aanmerking genomen dat het kind deel uitmaakte van het moederlijf en daaruit is voortgesproten. In haar kind bemint de vrouw iets van zichzelve.

*

In het hart eener moeder is altijd vergiffenis te vinden.

*

Zijn moeders dood beweenen is de eerste smart waarbij men haar meegevoel derft.

*

In het verlangen naar vereeniging van twee minnenden uit zich de levensbegeerte van den nog ongeborene.

De gevallen vrouw en ongehuwde moeder vindt in haar seksegenooten en een drang van collectieve behartiging van seksebelangen haar strengste en meest meedoogenlooze rechters.

*

Een kind, in huwelijk verwekt zonder liefde, mag met meer recht „onecht" heeten dan een kind, in hartstocht verwekt buiten huwelijk. De betiteling „natuurlijk kind", bedoeld als blaam, klinkt eer als een loftuiting en als een beleediging van de in huwelijk geboren kinderen.

*

Ouders zien zóó gaarne in hun kinderen hun evenbeeld, dat zij dikwijls zelfs hun fouten en zonderlingheden er niet in zouden willen missen.

*

Met een kind aan veel te doen wennen maakt men het gelukkiger dan met het te *ver*wennen. Onverstandige moederliefde sticht meer kwaad dan goed, en een kind in alles zijn zin geven is wel de slechtst mogelijke opvoeding.

*

Ouders zijn eerder de slaaf van één dan van zes kinderen.

*

Menig kind wordt verwend, niet uit genegenheid maar uit gemakzucht.

Vaak maken ouders hun kinderen een verwijt van de slechte opvoeding die zij hun hebben gegeven.

*

Niet alleen de ouders hebben de rechten van het kind te eerbiedigen, maar ook het kind de rechten der ouders.

*

Kinderen moeten kinderlijk zijn, niet kinderachtig.

LIEFDE

Wie zijn hart verliest wordt zich eerst dàn het bezit daarvan recht bewust.

*

Het is even moeilijk op den duur liefde te ontveinzen als te veinzen.

*

De oogen kunnen diepe genegenheid noch haat verbergen; zij kunnen kussen, maar ook een priem door 't hart steken.

*

De blik van het oog zegt gewoonlijk reeds genoeg, gelijk ook een stembuiging welsprekender kan zijn dan de gebezigde woorden.

Het is bijkans nog pijnlijker, zich bemind te zien zonder wederliefde te gevoelen, dan om zelf vruchteloos te beminnen: een liefde, die men niet beantwoordt, is geen vreugde maar een kwelling.

*

Naar de mate wij iemand vuriger liefhebben, is deze meer bij machte ons leed aan te doen. Liefde vermeerdert onze kans op leed des te meer, naarmate zij dieper is; het leed dat zij vermag te wekken is een proefsteen van haar diepte.

*

„Partir c'est mourir un peu." Waar het geldt een voorgoed afscheid nemen van een geliefde, daar is het als werd op onherstelbare wijze iets in ons gebroken.

*

Minnende harten worden uiteengereten, niet gescheiden.

*

Verwijdering en scheiding vormen een proefsteen van gehechtheid en aanhankelijkheid.

*

Een ongelukkige liefde toont dikwijls meer trouw dan een gelukkige.

Wij weten eerst goed hoe lief wij iemand hebben uit de naweeën die wij ondervinden wanneer wij hem hebben pijn gedaan.

*

Verliefdheid maakt ontoerekenbaar.

*

Een verliefd mensch maakt zich vaak belachelijk door zich beminnelijker te willen voordoen dan hij in werkelijkheid is.

*

Vrijen maakt de menschen tot onvrijen. Maar de vrouw offert gaarne haar vrijheid op aan haar liefde, de man doet dit slechts met tegenzin uit noodzakelijkheid.

*

Door liefde kan men zijn verstand verliezen; maar omgekeerd ook door verstandigheid zijn liefde en door overdreven bedachtzaamheid zijn levensgeluk.

*

Verliefdheid bedeelt de geliefde met allerlei denkbeeldige voortreffelijkheden, en zelfs gebreken worden haar als deugden aangerekend. De verliefde lijdt aan bewustzijnsverenging en verkeert in een soort van hypnose waaruit hij vroeg of laat ontwaakt.

Een liefde, die van hare opofferingen nauwkeurig boekhoudt, is niet de ware liefde; het is een veeg teeken als zij daarvan een kasboek gaat aanleggen.

*

Het komt meer voor dan men denkt, dat liefde wordt bewezen aan een ander dan voor wien zij bestemd was.

*

In iederen temperamentvollen man steekt de begeerte een Don Juan-rol te spelen: gevolg van polygamen aanleg en van ijdelheid.

*

In het streven naar veroveringen speelt soms de ijdelheid een hoofdrol, terwijl aan het hartbegeeren slechts een figurantenrol wordt toebedeeld.

*

De mannen beginnen met te verlieven op wat hun oog te aanschouwen krijgt, bij de vrouwen wordt de liefde bovenal gewekt door wat haar in 't oor gefluisterd wordt.

*

Beter liefde verloren dan haar nooit bezeten te hebben; ongelukkige liefde is nog verkieselijk boven een volkomen liefdeloos leven.

De oorzaak van menige liefdesschipbreuk ligt in de dwaling als zouden beide minnenden elkander op volkomen eendere wijze moeten liefhebben.

*

Tusschen liefde en verliefdheid bestaat een geweldig onderscheid; toch worden beide schromelijk dooreen verward.

*

Van een vrouw kan men de minnaar zijn zonder haar te vereeren, evenals omgekeerd haar vereeren zonder haar te minnen.

*

De erotische liefde bekommert zich weinig om rijkdom, stand of maatschappelijke afkomst. In het erotische speelt het zinnelijke de hoofdrol, de waardeering van karakter en intellect komen eerst achterna.

*

Voor een duurzame vriendschappelijke verhouding zonder meer moet de erotische attractie niet al te groot worden.

*

Een vrouw die, zonder dat het haar eenige moeite of opoffering kost, den minnaar hare gunsten kan weigeren, voelt niet veel hartstochtelijke liefde voor den afgewezene.

Een bewijs van eerbaarheid en deugd wordt eigenlijk alleen geleverd, wanneer deze inderdaad ernstig bedreigd worden.

*

Het sexueel verkeer in het huwelijk is geenszins, gelijk wel wordt geleeraard, alleen dienstig voor de voortplanting van het menschelijk geslacht, daarnevens is het ook van de hoogste beteekenis voor 's menschen lichamelijk en geestelijk welzijn.

*

Wel bezielt de geslachtsdrift met energie, werkt zij als machtige stimulans en ontvonkt zij sluimerende krachten, maar terzelfder tijd is zij ook de bron van diepe ellende en onmetelijk lijden; en wie haar overweldigende kracht heeft leeren kennen, zal haar dikwijls vervloeken, wanneer hij zich niet aan haar macht vermag te onttrekken.

*

Te dikwerf wordt vergeten, dat zinnelijke liefde en geslachtsdrift er niet zijn ter wille van den mensch, maar ter bereiking van doeleinden der natuur, aan welke vreugde en leed der menschenkinderen wordt ondergeschikt gemaakt.

De sexueele onthouding wordt niet altijd gesublimeerd in energie en arbeidskracht, zij voert ook dikwijls tot verschillende vormen van zenuwziekte en doet vaak afbreuk aan arbeidslust en productiviteit.

*

Het zooveel mogelijk negeeren van 's menschen ingeboren geslachtsdrift en het beschouwen van het sexueele als iets zondigs en minderwaardigs heeft onnoemelijk veel afbreuk gedaan aan het levensgeluk van ontelbaren. Bij ietwat ruimer opvatting ware heel wat schrijnend leed en levensverdorring voorkomen.

*

De overdreven rol, in onze litteratuur en bioscoopvoorstellingen ingeruimd aan het sexueele, bewijst hoe onnatuurlijk en ongezond in onze maatschappij het geslachtsleven is geworden, nu die lectuur en film blijkbaar dienst moeten doen als een gebrekkig surrogaat voor allerlei onvoldane en kunstmatig gesmoorde natuurlijke neigingen en instinkten.

VIJFDE BOEK

GEESTIGHEID EN HUMOR

Het beste middel om iemands verstoordheid te ontwapenen is hem aan 't lachen te brengen.

*

Men moet niet alleen om anderen maar ook om zichzelf kunnen lachen, ook zichzelf nu en dan belachelijk kunnen vinden in zijn doen en laten.

*

Menschen die nooit eens lachen zijn te mistrouwen.

*

Niets vreest de mensch meer dan zich belachelijk te maken, niets bijkans tast hem meer aan in zijn eergevoel.

*

Niets is kenschetsender voor iemands karakter dan datgene wat hij belachelijk vindt, het zijn niet alleen zijn boeken en zijn vrienden die hem kenteekenen. Ook het aanmerkelijk onderscheid in den humor der verschillende natiën toont duidelijk de verschillende geaardheid van deze.

Van het verhevene tot het belachelijke is slechts ééne schrede; in omgekeerde richting is de afstand niet bij mijlen af te meten.

*

Voor scherts en jolijt, humor en geestigheid behoeft men metgezellen, in eenzaamheid kunnen zij slechts matig genoten worden. In groote droefheid wordt de mensch liefst alleen gelaten, zijn vreugde deelt hij gaarne met anderen.

*

Voor het debiteeren van geestigheden heeft men niet slechts een gunstig tijdstip, maar ook goede verstaanders noodig.

*

Er zijn geestige lieden die met de geestigheden die zij verkoopen, bij zichzelven het meeste succes hebben.

*

Het is zonderling, maar een vroolijk mensch denkt soms geestig te zijn omdat hij vroolijk is.

*

Geestigheid bestaat in het plotseling verwekken van onverwachte associaties tusschen heterogene voorstellingen, het lachen daarbij vloeit voort uit den door den hoorder ondervonden psychischen schok.

Een geestig gezegde kan soms zóó spontaan in den geest oprijzen, dat ook den spreker zelf erdoor verrast wordt.

*

Wie ironisch zijn wil, moet ook de ironie van anderen kunnen verdragen.

*

Geestigheid en spot zijn gevaarlijke wapenen, waarmede men voorzichtig moet omgaan, wil men niet zelf erdoor getroffen worden; de gave van geestig zijn kan iemand noodlottig worden en schaden in zijn carrière.

*

Een zwaarwichtig waarheidsdogmaticus, noch een streng moralist zijn ontvankelijk voor ironie of humor, laat staan dat zij zelf daartoe bekwaam zouden wezen.

*

Geestigheid wordt geboren uit het verstand, humor bovenal uit het hart.

*

Wie bedeeld is met een humoristische ader mag zich gelukkig prijzen, want hij zal daaruit veel troost en berusting kunnen putten in het leven, het kan hem behoeden voor vertwijfeling en dienen tot wapen tegen zwaarmoedigheid.

Een humoristische kijk op het leven is niet bevorderlijk voor een krachtdadig optreden en weinig geschikt om aan te vuren tot een doortastend handelen.

*

Met scherts bereikt men dikwijls meer dan met een ernstige vermaning.

*

De ernst moet zich hullen in een kleed van scherts en humor, wil hij toegelaten worden in het gezelschapsleven.

*

Liever nog dat er over iets ernstigs geschertst wordt, dan dat er in 't geheel geen aandacht aan wordt geschonken.

*

De geestige spotter toont rijkdom van geest, maar armoede van gemoed.

*

Spot moet, zij het al vergeefs, den spotter dikwijls dienen om zich over grievend leed heen te zetten.

*

Cynisme is gewoonlijk ontgoocheld idealisme; het is o.a. een soort van zelfverweer tegen overgevoeligheid over ondervonden grievende miskenning.

Het is wel opmerkelijk dat de natie met den meesten zin voor geestigheid, voor dat begrip in hare taal geen afzonderlijk woord weet aan te wijzen.

WAARDEERING

Uit wat hij bewondert leert men iemand almede het beste kennen, het geeft ons een beeld van datgene waardoor hij het meest geroerd wordt.

*

Niet onaanzienlijk is het aantal menschen, die niet in staat zijn tot rechte bewondering.

*

In zijn waardeschatting spelen den mensch allerlei hem niet helder voor den geest staande imponderabilia een groote rol.

*

Het onbewuste vormt den ondergrond van ons psychisch bestaan, het bewuste is als een reeks van kleine eilanden, die zichtbaar boven het zeevlak rijzen als de toppen van een onmetelijk ver zich uitstrekkend onderzeesch gebergte.

*

Tegenover anders oordeelenden is de juistheid van eigen waardebepaling nooit *logisch* bewijsbaar.

Niet wat ons in den schoot geworpen wordt, maar wat wij zelf met moeite en inspanning ons veroverden, wordt door ons het meest geschat.

*

Van vele dingen leeren wij de waarde eerst recht beseffen nadat wij ze verloren hebben, gelijk gezondheid eerst recht wordt op prijs gesteld, wanneer wij ziek geworden zijn.

*

Het is geen bewijs van eigen voortreffelijkheid, bij anderen steeds gebreken te ontdekken.

*

Wie de menschheid minacht, vergeet gewoonlijk zichzelf daarbij in te sluiten.

*

Wie geen achting voor zichzelf kan hebben, kan moeilijk op die van anderen aanspraak maken.

*

Er bestaan veel ongeslepen diamanten, waarvan slechts weinigen de zoo waardevolle kern vermogen te ontdekken, de overigen laten zich liever verblinden door den glans van waardelooze steenen.

*

Het verstoken blijven van welverdiende waardeering kan even gevaarlijk zijn voor iemands karakter als het inoogsten van te veel lof en bewierooking.

De dankbare erkenning van iemands verdiensten komt dikwijls te laat om hem nog van eenigen dienst te kunnen zijn.

LOF

Prijzen van anderen schijnt sommigen al heel moeilijk te vallen, het is hun als zouden zij daardoor in zelfschatting dalen.

*

Van sommige menschen is het aangenamer een afkeuring dan een loftuiting te bekomen.

*

Van ondervonden berisping en afkeuring vordert men strenge rekenschap, ten opzichte van loftuiting en hulde is men minder critisch.

*

Wie ons prijst achten wij een bevoegd rechter, wie ons laakt meestal onbevoegd.

*

Naar de mate een bewering u aangenamer aandoet en uw wenschen meer in 't gevlij komt, moet gij er critischer tegenover staan.

*

Een onverdiende loftuiting kan soms op pijnlijke wijze ons geweten wakker roepen.

*

Iemand prijzen die het niet verdient, is in zekeren zin hem beleedigen.

Lof wordt vaak in een schijn van bescheidenheid afgewezen om ook voor die afwijzing nog lof in te oogsten, gelijk iemand ijdel zijn kan zelfs op zijn bekentenis van ijdelheid.

*

In de vraag, waarom iemand geen eerbewijs heeft ontvangen, ligt voor hem reeds een eerbewijs.

*

Men prijst veel in theorie, wat men in de praktijk niet in toepassing brengt; gelijk men veel in de praktijk huldigt, wat men in theorie afkeurt.

VLEIERIJ

De vleier speculeert op iemands ijdelheid ten eigen bate, zijn vleierij geschiedt nooit zonder heimelijke bijbedoeling, al ware het slechts om zich door den dankbare gevleide ook zelf een loftuiting te hooren toegevoegd.

*

De vleier blijft vleier, ook al is wat hij zegt niet onwaar.

*

Naar vleierij wordt gemeenlijk meer geluisterd dan naar goeden raad.

Wie gevoelig is voor vleierij is gemakkelijk te verleiden.

*

Indien er geen ijdelheid en zelfingenomenheid bestonden, zou vleierij geen vat op ons hebben.

*

Zaakkundig wordt men licht genoemd door iemand, over wiens werk men een vleiend oordeel velt.

*

Menige brief met vleienden inhoud zal geschreven zijn met een spotachtige gelaatsuitdrukking.

*

Er zijn niet slechts vorstenvleiers, er zijn ook volksvleiers, en die laatsten zijn nog veel gevaarlijker.

AFKEURING EN LASTER

Op vriendelijken toon toegevoegde beleedigingen zijn dubbel grievend; men voelt daaraan dat geen oogenblikkelijk affect ze opriep, maar dat zij een werkelijk gemeend oordeel vertolken.

*

Gelijk een doelloos afgeschoten pijl bij toeval iemand in 't hart kan treffen, zoo kan een los

daarheen geworpen woord iemand ernstig wonden en hem plotseling iets openbaren wat tot dusverre hem onbekend bleef.

*

De gevoeligheid voor een kwetsend woord is dikwijls een bewijs van zijn juistheid; verdiende verwijten zijn pijnlijker dan onverdiende.

*

Men trekt zich een beleediging des te sterker aan, naarmate men voelt dat zij waarheid bevat; eerst wanneer zij geheel bezijden de waarheid is, kan men er onopgemerkt aan voorbijgaan.

*

Minderwaardigheidsgevoel voert licht tot kleineering van anderen, als steeg iemand daardoor zelf in waarde.

*

Tracht een strenger rechter te wezen voor uzelven dan voor anderen.

*

Van hen, van wie wij weten dat zij ons welgezind zijn, kunnen wij veel beter afkeuring verdragen dan van anderen, ook al doet zij ons veel meer pijn.

*

Laster is het wapen van den lafaard, die een open beschuldiging niet aandurft en nu een

aanklacht inbrengt, waartegen de aangeklaagde zich niet kan verdedigen. Kon over iemand nooit kwaad gesproken worden dan in zijn aanwezigheid, het euvel zou spoedig nagenoeg uitsterven.

*

De laster knaagt als een insect bij voorkeur aan de schoonste vruchten.

*

Achter laster ligt gewoonlijk nijd verscholen. Het meest tot lasteren geneigd is hij die zich miskend voelt en die op die wijze zich wreekt voor wat hem, naar hij meent, wederrechtelijk werd onthouden.

*

Vrees voor laster weerhoudt iemand somwijlen van een edelmoedige daad.

EERZUCHT EN ROEM

De strijd om het bestaan en de zucht naar zelfbehoud doen zich voor niet alleen op materieel en lichamelijk, maar niet minder op onstoffelijk en geestelijk gebied. In laatstgenoemd geval uiten zij zich in een verlangen zich te doen gelden en elk minderwaardigheidsgevoel te verdringen.

Roem kome als een verdiend gevolg, maar zij geen voorafgaand doelwit.

*

Niet alleen de weelde, ook den roem vermogen velen niet te verdragen. Want deze stijgt naar 't hoofd als een bedwelmende drank, die niet in te groote dosis moet worden genoten.

*

Een grooten naam te voeren is geen voorrecht voor hem, die dezen niet weet op te houden.

*

Iemands roem straalt vaak af op anderen, die aan zijn verwerving part noch deel hebben.

*

De titulatuur is zeer dienstig om ontbrekende bekwaamheden te vervangen; zij is uitgevonden om aan 's menschen behoefte aan onderscheiding tegemoet te komen, waar deze anders wellicht nooit bereikt zou worden.

*

Te menigvuldige herinneringsjubilea van afgestorvenen uit het verleden zijn geen gunstig teeken voor het heden; zij wijzen erop, dat in het heden zelf niet genoeg te bejubelen valt. Verdienstelijker is het de stof te leveren voor toekomstige huldigingen dan feesten te vieren wegens heldendaden van voorouders.

SUCCES

De juiste gelegenheid aanvatten en haar benutten op het daartoe meest gunstig oogenblik, is een gewichtige factor in het bereiken van succes.

*

Om in de wereld vooruit te komen is het dikwijls van meer belang *wie* men kent dan *wat* men kent.

*

Op de renbaan des levens is hardloopen niet altijd het beste middel om het eerst de eindpaal te bereiken.

*

De rechte weg is wel de kortste maar daarom nog lang niet altijd de doelmatigste, een kromme weg voert dikwijls spoediger tot het doel.

*

Er zijn er, die door gering gewicht omhoog stijgen, gelijk er anderen zijn, die door hun soliede zwaarte beneden blijven.

*

In den trein des levens zitten velen met valsche plaatsbewijzen in de eerste klasse, terwijl anderen, die daarop meer recht zouden hebben, bij gebrek aan plaats zich met de derde klasse moeten vergenoegen.

Hoe hooger men stijgt op de maatschappelijke ladder, hoe meer kans men loopt diep naar beneden te vallen.

*

Niet iemands voortreffelijke hoedanigheden maar zijn voorspoed wekt de meeste jaloezie.

*

Succes vermeerdert nooit het aantal onzer ware, maar wel dat onzer valsche vrienden.

*

Achter een behaald groot succes, op welk gebied ook, steekt altijd zekere persoonlijke verdienste, ook al schijnt het slechts te danken aan toeval en geluk.

*

Voor het bereiken van een groot succes wordt vóór alles vereischt het voldoen aan drie voorwaarden: bekwaamheid, eerzucht en ijver.

*

Ontbreekt een dezer, dan blijft het succes gewoonlijk achterwege.

*

Wij zijn steeds geneigd ons succes aan onszelven, onzen tegenspoed aan anderen toe te schrijven.

IJDELHEID

De ijdelheid is de gemakkelijkst wondbare, zoowel als de moeilijkst overwinbare van 's menschen ondeugden.

*

Wie iemand eenmaal ernstig getroffen heeft in zijn zelfgevoel, heeft hem daarmede gemaakt tot een vijand voor het leven: gekwetste ijdelheid heeft een bizonder sterk geheugen.

*

Lichtgeraaktheid wijst op een overdreven gevoel van eigenwaarde.

*

Het kwetst onze ijdelheid meer voor dom dan voor slecht te worden aangezien.

*

Bescheidenheid valt niet zwaar, wanneer onze verdiensten erkend worden.

*

Valsche bescheidenheid is de meest geslepen vorm van ijdelheid.

*

Somwijlen spreekt iemand nederig over zichzelven om tegenspraak uit te lokken; hij is bereid zichzelf af te kammen, maar is verontwaardigd wanneer een ander dat afkeurend oordeel beaamt.

Zichzelf bewuste bescheidenheid verliest veel van hare moreele waarde en bekoring.

*

Zelfs met zijn kwalen en gebreken loopt de mensch te koop om nog liever dáármede de aandacht te trekken, dan in 't geheel geen belangstelling te ondervinden voor zijn persoon. Als een Herostratos hoort hij liever kwaad over zich spreken dan dat er heel geen notitie van hem wordt genomen.

*

Een ondergeschikte heeft het duur te betalen als hij knapper zijn wil dan zijn chef.

*

Haat valt gemakkelijker te dragen dan minachting, ook al heeft hij voor ons ernstiger gevolgen.

*

Gewichtig doen moet dikwerf het gemis van gewicht vergoeden, verwaandheid het gebrek aan beteekenis aanvullen.

*

Geleerdheid en kleingeestigheid sluiten elkander allerminst uit: een groot man is dikwijls het meest ijdel op datgene waarin hij geenszins uitmunt.

De ijdelheid draagt met recht haar naam; want ijdele dingen zijn het, waaraan zij het hoogste gewicht toekent.

*

Zeer vindingrijk zijn velen bij het relaas der door hen beleefde avonturen.

*

Er zijn jonge menschen, die op een gemeene en onbeschaamde wijze zich uitlaten over kiesche en teedere aangelegenheden, alleen om er mede te pronken dat zij zich zóó durven uitspreken, ook al geven hun woorden geenszins zuiver hun overtuiging weer.

*

Gaarne wordt door ons gesproken over de welwillendheden, door voorname personen ons bewezen, — niet zoozeer uit dankbaarheid als wel om daarmede te pralen.

*

Bij omgang met hoogbegaafden of hooggeplaatsten verkeeren onbeduidenden dikwijls in den waan dat daarmede de luister of macht van dezen op henzelven overstraalt; gelijk de bediende van een vorst of de portier van een ministerie zich vaak inbeeldt mede te regeeren of wetten te maken.

Neerzien op anderen bewijst nog niet *zelf* hoog te staan.

*

Vaak is iemand eerst dàn met zijn portret tevreden, wanneer hij er op uitziet zooals hij er wel gaarne zou willen uitzien.

*

De bewondering, die de ijdele zoekt bij anderen, loopt meest uit op zelfbewondering; de met zichzelf ingenomene heeft gewoonlijk niet veel mededingers.

*

Lofrijk spreken over zichzelf heeft ten minste dit voor, dat het anderen ontheft van de noodzakelijkheid dat tegen hun zin te moeten doen.

*

Wilt gij bij de menschen in de gunst komen, houd ze dan voor datgene waarvoor zij zich zelven gaarne houden.

*

De wereld zou een paradijs zijn, ware ieder inderdaad zóó voortreffelijk als hij zich waant.

*

Wie bij een opzien tot den sterrenhemel nog ijdel vermag te blijven, mag ten eenenmale ongeneeslijk heeten.

Willen behagen en volkomen oprecht blijven zijn moeilijk samen vereenigbaar.

*

De behaagzieke wil bekoorlijkheden toonen die niet aanwezig zijn.

*

Wil de behaagzieke zijn doel bereiken, dan moet hij geen blijk geven van te groote zelfingenomenheid.

*

De aanvalligheid van een jong meisje gaat veel van haar aantrekkelijkheid verliezen, wanneer zij zich haar bekoorlijkheid te sterk bewust wordt en gaat speculeeren op het verwerven van bewondering.

*

Wie iedereen tracht te behagen behaagt niemand; wie iedereen liefheeft, heeft niemand lief.

*

De behaagzieke zoekt geen liefde maar bewondering. Zoolang een vrouw beheerscht wordt door behaagzucht, is zij nog niet bevangen door een groote liefde.

*

Bescheidenheid is een pantser waarop vele pijlen afstuiten, die slechts de ijdelheid vermogen te kwetsen.

Slechts dàn strekt bescheidenheid iemand tot sieraad, wanneer zij niet voortspruit uit een gebrek aan moed en durf.

TROTS

Bescheidenheid en trots, hoe verschillend ook in wezen, kunnen toch in uitwendige verschijning soms sprekend op elkaar gelijken.

*

Al worden beide herhaaldelijk met elkander verward, toch is de trots het tegengestelde van ijdelheid. Het oordeel van anderen, door de laatste bovenal gewaardeerd, laat den eerste onverschillig.

*

De trots is zichzelf genoeg, de ijdelheid heeft omringende bewonderaars noodig.

*

De ijdelheid voelt zich dikwijls, de trots zelden beleedigd.

*

Trots doet veel leed verdragen.

NAIJVER

De ijverzuchtige zoekt met ijver wat hij vreest te zullen vinden.

Het is infaam, bij anderen opzettelijk nijd te willen wekken, er bestaat waarlijk reeds genoeg naijver in deze wereld.

*

De nijd wordt des te geringer, naarmate de afstand tot den benijde grooter is; een betrekkelijk geringe afstand vormt de grens waarover hij zich niet verder uitstrekt.

*

De afgunst jegens hooger geplaatsten en meerwaardigen verbergt zich achter allerlei maskers, maar zij is daarom niet minder verderfelijk.

*

De afgunstige, niet bij machte een benijde verdienste te ontkennen, veinst die niet te kennen.

*

Nijd veinst dikwijls geringschatting, waar in werkelijkheid bewondering wordt gekoesterd.

*

Zij die zelfstandig optreden in leven en denken, worden veelal verketterd uit naijver.

*

De moed van onverbloemd voor zijn overtuiging uit te komen, wekt naijver en daarmede ook vaak verguizing.

In het huwelijk bederft de ijverzcht twee levens, gelijk onderling vertrouwen twee gelukkigen maakt.

*

Zoowel jaloezie als het ontbreken daarvan kan een bewijs van liefde wezen; zulks hangt dáárvan af, of meer met eigen geluk dan wel met dat van den ander wordt rekening gehouden.

*

Met afgunst deert men alleen zichzelf; zij is een hartstocht waaraan geen enkele lichtzijde voor den bezitter is verbonden.

*

Grootzieligen zijn niet afgunstig op het verdiend succes van een mededinger, ook indien dit hunzelven werd onthouden.

MORAAL

De natuur is moreel noch immoreel, zij is *amoreel.* Evenals de natuur niet schoon is in zichzelf, maar dit eerst wordt doordat wij haar als schoon ondervinden, zoo wordt iets moreel door het oordeel dat wij er aan verbinden.

*

De wereld in haar geheel is zedelijk noch onzedelijk, evenmin als zij logisch of onlogisch is. Spreken wij van een „zedelijke wereldorde", dan is dit niet anders dan een uiting van religieus optimisme.

De moraal is onmogelijk te grondvesten zonder eenig eudaemonistisch beginsel, van welken aard de geluksfactor ook zijn moge.

*

De kunst is individualistisch in oorsprong en waardeering, de moraal berekend op de samenleving.

*

In eene maatschappij kunnen verschillende godsdiensten nevens elkander worden aangehangen, maar zekere gemeenschappelijke moraliteitsbeginselen zijn voor haar bestaan even noodzakelijk als algemeengeldige wetsbepalingen.

*

Het oordeel van de omgeving heeft bij de meesten meer invloed en werkt bij hen meer uit dan hoogdravende zedekundige predikatiën.

*

Vergrijpen tegen de zeden worden veelal hooger aangerekend dan die tegen de zedelijkheid.

*

Bij de zedelijke beoordeeling van een medemensch letten wij inzonderheid op diens beweegredenen en bedoelingen, bij die zijner daden letten wij meer op de gevolgen die zij dragen voor anderen.

's Menschen zedelijk gehalte is meer af te meten naar de bewuste drijfveeren zijner daden, dan naar de gevolgen welke deze na zich sleepen en die dikwijls niet eenmaal te voorzien waren.

*

Wie met klem zekere stellingen en beweringen voordraagt, neemt het vaak in hooge mate kwalijk wanneer een ander die op hemzelven toepast. Hoeveel moraalprediking zou niet wegvallen, indien er de voorwaarde aan was verbonden, al de uitgedeelde moreele lessen ook in eigen persoon te moeten in praktijk brengen.

*

Een zedekundige, die 's menschen zedelijke gedragingen en drijfveeren bestudeert, is daarom nog geen zedenleeraar.

*

Dat iemands praktische levensvoering en zijn theoretische moraalleer veelal hoegenaamd niet met elkander in harmonie verkeeren, daarvan zijn Nietzsche en Schopenhauer sprekende voorbeelden.

*

Zedelijke verontwaardiging spruit somwijlen voort uit jaloezie; er zijn ook *moreele* druiven die zuur zijn.

Niets valt den mensch moeilijker dan een herziening zijner moreele waardeschatting.

*

Er bestaat ook een *intellectueel* geweten, een waarheidsdrang welken men niet ongestraft kan verloochenen of geweld aandoen.

*

Plicht schraagt de meesten in 't leven; zonder dien steun zouden zij ineenstorten.

*

Hoe meer de zedelijke plicht zich oplost in een spontane moraliteit, des te standvastiger zal hij worden ten uitvoer gebracht.

*

Een deugdzaam gedrag dermate aanwennen, dat het wordt tot een gewoonte die geen moeite meer kost, ontneemt niets aan zijn zedelijke waarde, het wordt er des te prijzenswaardiger om.

*

Verworven deugd moge verdienstelijker zijn, de aangeborene is wel zoo aantrekkelijk. Een deugd, die als vanzelfsprekend wordt beschouwd, is meer waard dan eene met voorbedachten rade.

*

Niet het doel heiligt de middelen, maar het ontwijfelbaar goede doel de onontbeerlijke middelen, indien het doel die middelen waard is.

DEUGDEN EN ONDEUGDEN

Het valt gemakkelijker een boek te schrijven over 's menschen ondeugden en gebreken dan over zijn goede eigenschappen; gelijk men gemakkelijker een roman schrijft over minder edele dan over brave menschen.

*

Vele menschelijke karaktertrekken zijn zoowel gunstig als ongunstig te beoordeelen en in verband daarmede vatbaar voor een uiteenloopende betiteling. Eenzelfde gedrag kan men gierigheid dan wel spaarzaamheid, verkwisting of gulheid, vrees of voorzichtigheid, moed of onbeschaamdheid noemen.

*

Om van goed tot kwaad te vervallen volstaat een enkele misstap, om van kwaad tot goed over te gaan moet een heele weg doorloopen worden.

*

Er zijn menschen die te onbeduidend zijn om er groote ondeugden op na te kunnen houden.

*

Met een beroep op andermans gebreken kan men zich van eigen tekortkomingen niet schoon wasschen.

Iemands das kan niet scheefzitten of een ander zegt er hem wat over. Maar zijn gansche leven kan hij rondloopen met een ondeugd, zonder dat ooit iemand hem erop opmerkzaam maakt.

*

Zijn goede daden rekent men zich toe als eigen verdienste, zijn slechte zoekt men te wijten aan de schuld van anderen of aan den drang der omstandigheden.

*

Ook voor zijn deugden kan men gestraft worden, men moet er dikwijls zwaar voor boeten.

*

In anderen haat men vaak zijn eigen ondeugden; bij anderen doorschouwen wij het best die gebreken, waaraan wij zelven mank gaan.

*

De zelfzucht vindt haar straf in een vereenzaamd leven.

*

Er zijn menschen die vroom worden, wanneer zij niets meer te zondigen hebben.

*

Het berouw over een gepleegde daad spruit dikwijls voort, niet uit eenige gewetenswroeging, maar uit de gevreesde gevolgen.

*

Geen deugd of zij heeft haar spotbeeld.

Het valt gemakkelijker een deugd te veinzen dan een ondeugd.

*

Verdraagzaamheid kan voortspruiten zoowel uit minachting en geringschatting, als uit hoogachting en toegenegenheid.

*

Een tentoonspreiding van medelijden kan dankbaarheid wekken, maar zij kan soms ook worden opgevat als eene beleediging en allerminst worden op prijs gesteld.

*

Wie bij een gemeenschappelijk ondervonden leed den ander meer beklaagt dan zichzelven, toont daarmede een waar altruïst te zijn.

*

Een weldaad wint aan waarde, wanneer er niet eerst om gevraagd behoeft te worden.

*

Werden aalmoezen alleen uit medelijden verstrekt, zij zouden heel wat minder in aantal worden.

*

Wie weldaden bewijst, hecht zich dikwijls sterker aan zijn beschermeling dan deze aan zijn weldoener.

Het getuigt niet van menschlievendheid, wanneer men een ander de vreugde onthoudt, hem op zijne wijze te laten weldoen, zij het dan al met kleinigheden.

*

Voor bewezen weldaden is het geheugen zwakker dan voor beleedigingen.

*

Over ondankbaarheid moet gij u niet ergeren, liever hen beklagen die verstoken blijven van het heerlijk gevoel, dankbaarheid te kunnen koesteren.

*

Wie ondankbaarheid niet kan verdragen, moet maar liever niet te veel weldadigheid bewijzen.

*

De ware philanthroop beklaagt zich niet over de ondankbaarheid der door hem welgedanen, zijn menschlievendheid schenkt hem reeds voldoende vreugde.

*

Hoe dikwerf wordt niet onze hulp en medewerking ingeroepen om schepselen in 't leven te houden, wier leven noch voor henzelven, noch voor anderen, die instandhouding waard schijnt.

De maskers die wij dragen, zijn dikwijls al heel erg doorzichtig.

*

Het is vrijwel onmogelijk, het leven door te gaan zonder ooit comedie te spelen. Ter wille van den vrede is soms zekere onoprechtheid onvermijdelijk, bv. ten opzichte van het quasi niet doorzien van 's menschen drijfveeren.

*

Met comediespelen buiten den schouwburg wordt meer geld verdiend dan met dat op de planken.

*

Ook ondeugd kan uit eigenbelang gehuicheld worden.

*

De onbevangenheid zou niet zoo'n groote bekoring voor ons hebben, leefden wij niet in een wereld van vermomming en tooneelspel.

*

Om zichzelf te durven zijn is veel zedelijke moed noodig.

*

Zwakke karakters weten hun vrees slechts te overwinnen door opwinding.

*

Er bestaan ook helden van de misdaad.

Aanwezigheid van toeschouwers prikkelt tot tentoonspreiding van heldenmoed; menige dappere daad ware ongedaan gebleven zonder het bijzijn van getuigen.

*

Geen overwinning wordt behaald zonder zelfvertrouwen.

*

Niet alleen vrees, ook moed is aanstekelijk.

*

De meeste menschen zijn het moedigst, wanneer het gevaar geweken is.

*

Dapperheid en overmoed kunnen een vorm zijn van verkapte vrees, evenals brutaalheid een gevolg van verlegenheid.

*

Verstandig zijn is dikwijls een welkom voorwendsel om gebrek aan moed te rechtvaardigen.

*

Angst voor het onbekende is vreeslijker dan vrees voor een bekend gevaar, het doorstaan van een gevaar minder afmattend dan een voortdurende spanning van onzekerheid.

*

Het kan een teeken van lafheid zijn, steeds den vrede te willen bewaren.

VARIA

Van waarheid alleen kan de mensch niet leven, hij behoeft daarnevens zeker quantum waan en illusie.

*

Ter aanvulling van de zichtbare werkelijkheid, die zijn gemoedsbehoeften niet genoegzaam bevredigt, schept de mensch zich een ideëele wereld, bij welke schepping zijner verbeeldingskracht de edelste faculteiten van zijn geest werkzaam zijn.

*

De schoonste droomen droomt men wakend.

*

Niet verwezenlijkte droomen zijn nog verkieselijk boven een leven zonder droomen.

*

Een verwerkelijkt droombeeld is vaak niet anders dan een bittere ontgoocheling, gelijk de dronkenschap van de geestdrift meestal gevolgd wordt door de bitterheid der teleurstelling.

*

Eerst in den vreemde leert men zijn vaderland op den waren prijs stellen.

Bij een kort verblijf in het buitenland mijdt men zijn landgenooten, bij een langdurig verblijf zoekt men ze op.

*

Er zijn menschen, die pleizierreizen maken als waren deze een plicht, en die blijde zijn wanneer die plicht vervuld is en de reis afgeloopen.

*

Reizen worden vaak meer ondernomen uit verveling, tijdverdrijf of veranderzucht dan uit belangstelling in de te bezoeken landen.

*

Menschenkennis is dikwijls meer bevorderlijk voor dierenliefde dan voor menschenliefde.

*

Indien de dieren eens hun oordeel over ons menschen konden uitspreken, hoe weinig vleiend zou dan dat oordeel luiden en hoe slecht zouden wij er afkomen: allicht werden wij betiteld als het wreedst en huichelachtigst schepsel der wereld.

*

In hun gedragingen gelijken dieren soms op bepaalde menschen: de hond is aanhankelijk aan zijn meester om hemzelven, de kat blijft bij hem om de voordeelen die zij van den omgang heeft.

Hond en kat zijn zóó verschillend, zelfs in menig opzicht diametraal tegenovergesteld van karakter, dat hun wederzijdsche antipathie ondanks alle familieverwantschap volkomen begrijpelijk is.

*

Het woord „instinkt" is uitnemend geschikt om een massa raadselachtigheden zoogenaamd te verklaren.

*

Het kost minder moeite, de gezondheid te bewaren dan haar te herstellen; toch geschiedt het laatste veel meer dan het eerste.

*

Gelijk het aantal processen toeneemt met dat der advokaten, zoo het aantal zieken met dat der geneesheeren.

*

De duur eener ziekte richt zich dikwijls naar de betaalkracht van den patiënt.

*

Een ingebeelde kwaal is even ongeneeslijk als een vooroordeel. Beide moeten uit zichzelf slijten, redeneering en bewijsgronden zijn hier onmachtig.

*

Is iemand aan zijn ziekbed gekluisterd, dan valt hij ten prooi aan bezoeken en vriendelijk-

heden ook van hen, op wier bezoek hij geenszins is gesteld, terwijl hij desondanks zich daarvoor erkentelijk en dankbaar moet betoonen.

*

Vele geneesmiddelen danken hunne werking aan het geloof dat de zieke heeft in hun heelkracht.

*

Iemands omgang met minderen en ondergeschikten is kenmerkend voor zijn beschaving.

*

Het getuigt niet van ware vaderlandsliefde, alles in eigen land op te hemelen en voortreffelijk te vinden boven al wat elders wordt aangetroffen.

*

In de taal ligt een massa ervaringswijsheid opgesloten en haar beeldspraak is een rijk magazijn van menschenkennis.

*

Evolutie is nog niet synoniem met vooruitgang.

*

Geschenken aannemen brengt verplichtingen met zich.

*

Menig aanbod wordt gedaan in de stille hoop dat het zal worden afgeslagen.

Bij vergissing wordt dikwijls een verkeerd regenscherm meegenomen; merkwaardigerwijze wordt daarbij zelden een slechte ruil gedaan.

*

De meeste menschen werken meer met microscopen dan met macroscopen; zoo zijn er ook meer bijzienden dan verzienden.

*

Wie zich aan verleiding blootstelt moet zich sterk weten.

*

Door weinig van anderen te verwachten spaart men zich veel teleurstelling.

*

Hoe hooger maatschappelijke kringen, des te minder nationale verscheidenheid. Een society-bal in New-York, Parijs of Sydney draagt een stereotyp karakter; een kermis, boerenbruiloft of volksfeest in elk land een eigen stempel.

*

De hevige tegenstand der Kerk tegen de crematie is te verklaren uit de vrees dat deze afbreuk zal doen aan het geloof in opstanding en onsterfelijkheid, leerstukken die zij onmogelijk kan missen.

Een te volmaakt naturalistisch afgewerkt stuk speelgoed schiet zijn doel voorbij, het laat niet voldoende ruimte aan de verbeeldingskracht van het kind die tot haar recht wil komen.

*

Om iemand goed te begrijpen moet men beginnen met hem te *willen* begrijpen.

*

Men kan iemand uit den weg gaan uit eerbied zoowel als uit walging.

*

In den schouwburg wordt dikwijls slechter komedie gespeeld dan daarbuiten.

*

Voor de onbeduidende kinderachtige mededeelingen, die geesten van afgestorvenen den spiritisten komen brengen, behoefden deze waarlijk niet zoover uit andere werelden hierheen over te komen.

*

Het overwinnen van nietigheden valt dikwijls zwaarder dan dat van groote weerstanden, al is er minder eer mede te behalen.

*

De zelfzuchtige bewijst slechts diensten aan hen van wie hij wederdiensten kan verwachten.

Van zichzelf afkijken is vaak een der beste raadgevingen van levenskunst.

*

Wij spreken van onmenschelijk wreed, hoewel toch wreedheid slechts bij den mensch gevonden wordt.

*

In de uitvinding der eerste eenvoudige werktuigen in oeroude tijden lag evengoed een geniaal nadenken als in het bedenken van zooveel samengestelder machines in later tijden.

*

Een lekkere vrucht doet altijd aangenaam aan, een nuttige en gezonde dikwijls wrang en bitter.

*

Officieele feestvreugde is gewoonlijk een verplichte vreugde die door niemand gevoeld wordt, behalve door hen die er gewichtig bij kunnen doen of er een belooning bij verwachten.

*

Bij menig weldadigheidsfeest wordt heel wat meer uitgegeven ter wille van de feestvierenden dan er overblijft voor de ongelukkige bedeelden.

Men leest en hoort dikwijls zoo gaarne wat men allang weet.

*

De splitsing in professionals en amateurs is even willekeurig als die zijn zou tusschen beroeps- en amateurschrijvers, al naargelang zij al dan niet geld met hun boeken hadden te verdienen.

INHOUD

BOEK I

Blz.

Lezen en Boeken 9
Opvoedkunde 11
Geschiedenis 15
Wijsbegeerte 18
Godsdienst en geloof 22
Kunst en kunstenaar 30
Letterkunde 34

BOEK II

Recht en vrijheid 38
Politiek 40
Denken en Kennis 46
Domheid 48
Oordeel en critiek 50
Waarheid 52
Spreken en zwijgen 56
Redetwist 59

BOEK III

Leven 62
Jeugd 64
Ouderdom en dood 66
Arbeid 70
Rijkdom 72
Karakter 74
Gemoed 78
Smart 81
Geluk 84
Eenzaamheid 88
Vriendschap 90
Raad 92

INHOUD

Blz.

Vijandschap 93
Vertrouwen 95
Omgang 97
Schaamte 103
Mode 104

BOEK IV

De vrouw 106
Huwelijk 113
Moeder en kind 116
Liefde 119

BOEK V

Geestigheid en humor 126
Waardeering 130
Lof 132
Vleierij 133
Afkeuring en laster 134
Eerzucht en roem 136
Succes 138
IJdelheid 140
Trots 145
Naijver 145
Moraal 147
Deugden en ondeugden 151
Varia 157